

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Hospodářsky vývoj republiky Kazachstán ve srovnání
s Českou republikou**

Fatima Sadvakassova

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Fatima Sadvakassova

Podnikání a administrativa

Název práce

Hospodářský vývoj republiky Kazachstán ve srovnání s Českou republikou

Název anglicky

Economic development of the Republic of Kazakhstan in comparison with the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení hospodářského vývoje Kazachstánu a České Republiky. Práce bude zaměřena na období od vyhlášení nezávislosti těchto států v první polovině 90. let 20. století. Dílčím cílem bakalářské práce je porovnání ekonomiky republiky Kazachstán a České Republiky pomocí analýzy nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem je na základě dostupných údajů popsat obchodní a hospodářskou spolupráci mezi Kazachstánem a Českou Republikou a určit prognózu jejich dalšího ekonomického vývoje.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část bude zpracována pomocí literárního výzkumu (rešerše). V rámci řešení bakalářské práce bude shromážděná literatura nejen z českých zdrojů, ale důležité budou i zahraniční materiály, především kazašských a anglických autorů, zabývajících se ekonomikou jednotlivých států; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. Teoretická část bude představovat stručný úvod, bude rozebrána ekonomická historie obou států se zaměřením na klíčové momenty, jako například vystoupení ze Sovětského svazu, vstup do Evropské unie apod. V další kapitole teoretické části budou definovány makroekonomické ukazatele potřebné k analýze hospodářského vývoje, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, úroková míra a státní dluh.

V rámci praktické části bakalářské práce budou použity metody deskripce, analýzy a komparace. Praktická část se bude zabývat analýzou makroekonomických ukazatelů (HDP, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, státní dluh a případně dalších), ekonomického vývoje a bude provedena jejich následná komparace. Budou následně vysvětleny rozdíly mezi vývojem vybraných makroekonomických ukazatelů. Poslední kapitola praktické části bude zaměřena na analýzu ekonomické spolupráce mezi Kazachstánem a Českou Republikou, exportem a importem obou zemí a bude ukázáno na nové směry spolupráce mezi těmito dvěma státy. Prognóza příštího hospodářského vývoje bude zpracována na základě odhadu budoucích hodnot vybraných makroekonomických ukazatelů metodou extrapolace časových řad.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

Česká republika, Kazachstán, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, export, ekonomika, HDP

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-369-8.

BRČÁK, J. – SEKERKA, B. – STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

FURMAN, D. *Kazakhstan i Rossiya: obschestva i gosudarstva*. Moskva "Prava cheloveka", 2004. ISBN 978-0821371817.

KOSHANOV A. *Trudnoe voskhozhdenie: na putiakh k rynku*. Almaty: Daik-Press, 2010. 651 s. ISBN: 978-6012900170.

MAREK, D. – BAUN, M.J. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

PRŮCHA, V. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 80-7239-147-X.

SATTER, D. *Age of Delirium: The Decline and Fall of the Soviet Union*. New Haven: Yale University Press, 2001. ISBN 978-0300087055.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci “Hospodářský vývoj republiky Kazachstán ve srovnání s Českou republikou” jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce Ing. Romanu Svobodovi, Ph. D. za pomoc ve všech fázích práce, za cenné rady a vedení, vstřícnost a trpělivost. Také ráda bych poděkovala své rodině a přátelům za velkou podporu.

Hospodářsky vývoj republiky Kazachstán ve srovnání s Českou republikou

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je “Hospodářsky vývoj republiky Kazachstán ve srovnání s Českou republikou” v období od vyhlášení nezávislosti těchto států. Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení hospodářského vývoje Kazachstánu a České republiky. Prvním dílčím cílem bakalářské práce je porovnání ekonomik Kazachstánu a České republiky pomocí analýzy nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem bakalářské práce je na základě dostupných dat popsat ekonomickou spolupráci mezi posuzovanými zeměmi a identifikovat směry rozvoje spolupráce mezi zeměmi.

Teoretická část je představena ekonomickou historií obou zemí se zaměřením na klíčové momenty a definicí makroekonomických ukazatelů, potřebných k analýze hospodářského vývoje.

Praktická část je zaměřena na analýzu nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů, jakými jsou HDP, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, státní dluh. V závěru jsou zhodnoceny výsledky dosažené v praktické části.

Klíčová slova: Česká republika, Kazachstán, inflace, nezaměstnanost, platební bilance, export, ekonomika, HDP.

Economic development of the Republic of Kazakhstan in comparison with the Czech Republic

Abstract

The topic of the bachelor's thesis is "Economic development of the Republic of Kazakhstan in comparison with the Czech Republic" in the period since the declaration of independence of these states. The main goal of the bachelor thesis is to evaluate the economic development of Kazakhstan and the Czech Republic. The first partial goal of the bachelor thesis is to compare the economies of Kazakhstan and the Czech Republic using the analysis of the most important macroeconomic indicators. The second sub-goal of the bachelor's thesis is to describe the economic cooperation between the assessed countries and to identify directions for the development of cooperation between the countries based on the available data. The theoretical part is presented by the economic history of both countries with a focus on key moments and the definition of macroeconomic indicators needed to analyze economic development. The practical part is focused on the analysis of the most important macroeconomic indicators, such as GDP, inflation, unemployment, interest rate, national debt; on the analysis of economic cooperation between two states. At the end, the results achieved in the practical part will be evaluated.

Keywords: Czech Republic, Kazakhstan, inflation, unemployment, balance of payments, export, economy, GDP.

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika.....	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Historie.....	13
3.1.1 Kazachstán	13
3.1.2 Česká Republika	15
3.2 Makroekonomické ukazatele	17
3.2.1 Hrubý domácí produkt	17
3.2.2 Nezaměstnanost	20
3.2.3 Inflace.....	24
3.2.4 Platební bilance	26
3.2.5 Úroková míra	29
3.2.6 Státní dluh	31
4 Vlastní práce.....	33
4.1 Analýza makroekonomických ukazatelů	33
4.1.1 Hrubý domácí produkt	33
4.1.2 Nezaměstnanost	36
4.1.3 Inflace.....	40
4.1.4 Platební bilance	43
4.1.5 Úroková míra	49
4.1.6 Státní dluh	51
4.2 Prognóza budoucích hodnot reálného HDP	54
4.3 Ekonomická spolupráce České republiky a Kazachstánu	56

5 Výsledky a diskuse	59
5.1 Hrubý domácí produkt	59
5.2 Nezaměstnanost.....	59
5.3 Inflace.....	60
5.4 Platební bilance	60
5.5 Úroková míra.....	61
5.6 Státní dluh	62
6 Závěr	63
7 Seznam použitých zdrojů	65
7.1 Seznam literatury	65
7.2 Seznam internetových zdrojů	68

Seznam grafů

Graf č. 1. Model trhu práce a nezaměstnanost.....	20
Graf č. 2. Poptávková inflace.....	25
Graf č. 3. Nabídková inflace	26
Graf č. 4. Vývoj reálného HDP v Kazachstánu v letech 1993-2022 (v mil. KZT)	34
Graf č. 5. Vývoj reálného HDP v České Republice v letech 1993-2021 (v mil. Kč).....	35
Graf č. 6. Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD).....	36
Graf č. 7. Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Kazachstánu v letech 1995-2021 (v %).	37
Graf č. 8. Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České Republice v letech 1993-2021 (v %)	39
Graf č. 9. Srovnání vývoje obecné míry nezaměstnanosti v Kazachstánu a České Republice v letech 1995-2020 (v %).	39
Graf č. 10. Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 1993-1999 (v %).	40
Graf č. 11. Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 2000-2022 (v %).	41
Graf č. 12. Vývoj míry inflace v České Republice v letech 1993-2022 (v %)	42

Graf č. 13. Srovnání vývoje míry inflace v Kazachstánu a v ČR v letech 2000-2022 (v %)	43
Graf č. 14. Export a import Republiky Kazachstán v letech 1993-2021 (v mil. KZT)	44
Graf č. 15. Obchodní bilance Kazachstánu v letech 1993-2021 (v mil. KZT)	45
Graf č. 16. Export a import v České Republice v letech 2005-2022 (v mld. Kč)	47
Graf č. 17. Obchodní bilance České republiky v letech 1993-2021 (v mld. Kč)	48
Graf č. 18. Vývoj diskontní sazby v Kazachstánu v letech 1993-2022 (v %)	49
Graf č. 19. Vývoj diskontní sazby v České republice v letech 1993-2022 (v %)	50
Graf č. 20. Vývoj státního dluhu v Kazachstánu v letech 2008-2022 (v mld. dolarů)	51
Graf č. 21. Vývoj státního dluhu v České republice v letech 1993-2022 (v mld. Kč)	52
Graf č. 22. Vývoj státního dluhu k HDP v Kazachstánu a České republice v letech 2002-2021 (v %)	53
Graf č. 23. Prognóza vývoje reálného HDP v České republice (v mld. Kč)	55
Graf č. 24. Extrapoláční graf časové řady reálného HDP ČR	56

Seznam tabulek

Tab. č. 1. Reálný HDP v ČR v letech 2012-2022 (v mil. Kč)	54
Tab. č. 2. Obchodní výměna České republiky a Kazachstánu v období 2017-2022 (v tis. USD)	58

1 Úvod

Autorka této bakalářské práce si zvolila téma “Hospodářský vývoj Kazachstánu ve srovnání s Českou republikou”, jelikož se narodila a vyrostla v Kazachstánu, ale v posledních letech žije a studuje v České republice.

Význam a aktuálnost této práce spočívá v tom, že může pomoci lépe porozumět příčinám úspěchu či neúspěchu ekonomického rozvoje České republiky a Kazachstánu a také identifikovat potenciální možnosti dalšího rozvoje a spolupráce mezi těmito zeměmi. Tato práce může být užitečná pro ty, kteří se zajímají o ekonomický rozvoj v postsocialistických zemích.

Ekonomický vývoj je v současnosti jedním z nejdůležitějších ukazatelů úspěšnosti státu. Česká republika a Kazachstán v posledních desetiletích vykazovaly rozdílné trendy ve vývoji svých ekonomik, a to i přesto, že oba státy jsou postsocialistickými zeměmi, které po rozpadu Sovětského svazu zažily období rychlého hospodářského růstu.

Česká republika je jednou z vyspělých zemí Evropské unie s dlouhou historií průmyslového rozvoje a vysokou životní úrovní. Kazachstán je zase největší zemí Střední Asie, která je bohatá na přírodní zdroje, ale kvůli své geografické poloze a historickým rysům čelí problémům v hospodářském rozvoji.

Přestože se tyto země nacházejí v různých částech Eurasie a mají různé ekonomické modely, mohou mít společné zájmy a potenciál pro spolupráci v různých oblastech, jako je obchod, investice, technologie a kultura.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení hospodářského vývoje Kazachstánu a České Republiky. Práce je zaměřena na období od vyhlášení nezávislosti těchto států v první polovině 90. let 20. století. Dílčím cílem bakalářské práce je porovnání ekonomiky republiky Kazachstán a České Republiky pomocí analýzy nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů. Druhým dílčím cílem je na základě dostupných údajů popsat obchodní a hospodářskou spolupráci mezi Kazachstánem a Českou Republikou a určit prognózu jejich dalšího ekonomického vývoje.

2.2 Metodika

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část byla zpracována pomocí literárního výzkumu (rešerše). V rámci řešení bakalářské práce byla shromážděná literatura nejen z českých zdrojů, ale důležité byly i zahraniční materiály, především kazašských a anglických autorů, zabývající se ekonomikou jednotlivých států; aktuální informace byly sbírány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Teoretická část představovala stručný úvod, byla rozebrána ekonomická historie obou států se zaměřením na klíčové momenty, jako například vystoupení ze Sovětského svazu, vstup do Evropské unie apod. V další kapitole teoretické části byly definovány makroekonomické ukazatele potřebné k analýze hospodářského vývoje, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, úroková míra a státní dluh. V rámci praktické části bakalářské práce byly použity metody deskripce, analýzy a komparace. Praktická část se zabývala analýzou makroekonomických ukazatelů (HDP, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, státní dluh a případně dalších), ekonomického vývoje a byla provedena jejich následná komparace. Byly následně vysvětleny rozdíly mezi vývojem vybraných makroekonomických ukazatelů. Poslední kapitola praktické části byla zaměřena na analýzu ekonomické spolupráce mezi Kazachstánem a Českou Republikou, exportem a importem obou zemí a bylo ukázáno na nové směry spolupráce mezi těmito dvěma státy. Prognóza příštího hospodářského vývoje byla zpracována na základě odhadu budoucích hodnot vybraných makroekonomických ukazatelů metodou extrapolace časových řad.

3 Teoretická východiska

V rámci této části práce budou rozebrány klíčové momenty ekonomické historie obou států a budou definovány nejdůležitější makroekonomické ukazatele, jako jsou HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, úroková míra, státní dluh, na základě kterých v praktické části proběhne porovnání ekonomik České republiky a Kazachstánu.

3.1 Historie

3.1.1 Kazachstán

Za 31 let nezávislosti došlo v ekonomice Kazachstánu k řadě globálních strukturálních změn. Republika Kazachstán je zemí s největší ekonomikou v celé Střední Asii. Kazachstán má velké zásoby nerostů, ropy, kovů a má také významný potenciál v zemědělském sektoru (Sultanov, 2020, s. 7).

Kazachstán zahájil svou cestu v roce 1991. Po rozpadu SSSR se na území Kazachstánu objevilo mnoho potíží a nejvíce problémů se objevilo v oblasti ekonomiky. Od prvního dne po získání nezávislosti si Kazachstán zvolil kurz směrem k budování tržní ekonomiky založené na soukromém vlastnictví, přičemž se také snaží přilákat zahraniční investice k posílení ekonomiky země (Sultanov, 2020, s. 7).

Jak probíhal přechod Kazachstánu na tržní hospodářství z plánovaného socialistického?

První prezident Kazachstánu Nursultan Nazarbajev ve své knize o transformaci Kazachstánu při analýze procesů té doby vzpomíná: *“Pro takový „přechod“ neexistovalo žádné jedinečné řešení ani jediný algoritmus. Takový obecný model transformace pravděpodobně neexistuje. Tak či onak jsme si museli najít vlastní cestu. Kazachstánskou cestu. Při tomto hledání jsme podnikli četné výlety a setkali se s lidmi skutečně globálního rozsahu. Ke vzniku našeho státu došlo za velkého zájmu tak významných světových osobností, jako jsou Margaret Thatcherová, Francois Mitterrand, Helmut Kohl, George W. Bush, Lee Kuan Yew, Jan Pavel II. a mnoho dalších. Při jednání s takovými lidmi jsme vytvořili naši globální vizi světa. Diskuse a komunikace s nimi mi osobně pomohly pochopit, v jaké fázi vývoje je svět a jaké místo by měl Kazachstán zaujmout na mapě světa. Vždy jsme byli otevření dialogu,*

naslouchali novým a neznámým myšlenkám, pozitivně vnímali kritiku na nás. Pokud pro nás byly zajímavé zkušenosti z jiných zemí, odvážně jsme je převzali a realizovali doma” (Nazarbajev, 2006, s. 14).

Cesta budování tržní ekonomiky byla poměrně trnitá. První reforma, která byla provedena v oblasti hospodářství, proběhla 6. ledna 1992. Byla vyhlášena **liberalizace** cen – ceny se lišily v závislosti na poptávce a nabídce trhu. Tento den vešel do historie jako „černé pondělí“, protože liberalizace cen způsobila obrovský nárůst cen na určité zboží. To vedlo k nespokojenosti obyvatelstva a masovým stávkám v Kazachstánu (Dudka, 2005, s. 68).

Situace se začala měnit v roce 1993, kdy Ruská federace zavedla na svém území národní měnu – novodobý ruský rubl. V roce 1993 nastala situace, kdy v celém postsovětském prostoru byl sovětský rubl v oběhu pouze na území Kazachstánu. To vedlo k tomu, že sovětské rubly z celého postsovětského prostoru proudily na území Kazachstánu, což způsobilo hyperinflaci v zemi. Vláda Kazachstánu potřebovala tento problém co nejdříve vyřešit a uvedla do oběhu národní měnu - tenge. To pomohlo znovu získat kontrolu nad ekonomikou, zabránit ekonomickému kolapsu a zároveň zachovat ekonomickou a politickou suverenitu (Kasymbekov, 2020, s. 28).

V prvních letech nezávislosti přetrvávala na území Kazachstánu složitá ekonomická situace. Za prvních 5 let po získání nezávislosti se HDP země snížil dvakrát. Životní úroveň obyvatel prudce klesla, existovala obrovská nezaměstnanost, rostla beznaděj. V tomto ohledu opustilo Kazachstán obrovské množství občanů ruského původu, kteří odešli k trvalému pobytu do Ruska. Do své historické vlasti odešlo také velké množství Němců (asi 800 000 z 1 milionu, kteří v roce 1991 žili v Kazachstánu). V zemi chyběly pracovní síly. Důvody byly dva: odliv obyvatelstva a nízká porodnost (Dudka, 2005, s. 68).

A přesto v těchto těžkých ekonomických podmínkách stát pokračoval v provádění tržních reforem. A již na počátku 90. let byl přijat program velké **privatizace** - převod státního majetku do soukromého sektoru. Stát neměl prostředky na zajištění dalšího fungování velkého počtu státních podniků a neměl prostředky na výplatu zaměstnanců. Za těchto podmínek se přechod k privatizaci stává objektivní nutností. Privatizace v Kazachstánu probíhala do roku 2000 ve 4 etapách (Furman, 2004, s. 81).

V následujících letech byl díky přijetí a implementaci Strategie rozvoje „Kazachstán-2030“ Kazachstánu poskytnut proces dosahování dlouhodobých cílů k vytvoření udržitelné ekonomiky a univerzálních pracovních příležitostí (Sultanov, 2020, s. 21).

V roce 2001 země EU a poté ministerstvo obchodu USA uznaly Kazachstán za zemi s tržní ekonomikou (Kasymbekov, 2020, s. 30).

Vrátíme-li se k původní otázce, přechod od plánovaného k tržnímu hospodářství v Kazachstánu proběhl díky radikálním ekonomickým reformám, jako je liberalizace cen, privatizace a zavedení národní měny. Souběžně s těmito reformami však probíhaly i reformy daňové a bankovní politiky.

Rok 2000 a první roky současného desetiletí byly charakterizovány vysokým ekonomickým rozvojem a výrazným zvýšením blahobytu mnoha lidí v Kazachstánu. V mnoha oblastech se Kazachstán stal lídrem v postsovětském prostoru, ačkoli někteří politici a ekonomové předpovídali bezprostřední katastrofu (Nazarbajev, 2006, s. 21).

Ekonomický vývoj se náhle zastavil v roce 2014, kdy došlo k poklesu cen na komodity, zejména ropných produktů. Tato krize ukázala, že je nutné vybudovat novou udržitelnou strategii pro konkurenceschopnost kazašského hospodářství na světové scéně. Během poklesu světových cen na ropné produkty programy infrastruktury “Nurly zhol” a “Nurly zher” podpořily ekonomiku Kazachstánu (Nazarbajev, 2006, s. 25).

Další recese ekonomického růstu přišla v roce 2020 v důsledku pandemie COVID-19. Vláda s cílem snížit negativní dopad pandemie COVID-19 zahájila protikrizový balíček opatření odhadovaný na 8,7 % HDP (Nazarbajev, 2006, s. 30).

3.1.2 Česká Republika

Česká republika je zemí, která se nachází ve střední a východní Evropě, ale přesto ji nelze přiřadit k typické zemi tohoto regionu, neboť Česká republika v mnoha socioekonomických ukazatelích předčí ostatní země střední a východní Evropy. Česká republika je srovnatelná se západoevropskými zeměmi Evropské unie i v řadě dalších ukazatelů (Habarta, 2017, s. 105).

Česká ekonomika prošla v posledních desetiletích obdobími recese a růstu. Současné relativní prosperitě této země předcházela na konci 20. století dlouhá a obtížná etapa ekonomické transformace, překonání světové finanční a hospodářské krize a jejích důsledků (Spěvák et al., 2002).

Počátkem 90. let byla realizována ekonomická reforma, která souvisela s restrukturalizací českého hospodářství a adaptací země na tržní ekonomiku. Ideologem této reformy byl Václav Klaus, tehdejší předseda vlády ČR, později její prezident. Hlavními směry ekonomické reformy byly liberalizace zahraničního obchodu a cen, masová privatizace, provádění tvrdé měnové a fiskální politiky, vytvoření právního a institucionálního rámce pro českou tržní ekonomiku (Spěvák et al., 2002).

Rysem transformace české ekonomiky byla kuponová privatizace, která proběhla v poměrně krátké době. Privatizace jinými metodami byla nemožná kvůli nedostatku kapitálu v zemi. Výsledkem byl velký počet nových vlastníků – českých občanů, kteří z pochopitelných důvodů nemohli podniky efektivně řídit. Bankovní sektor začal postupně vlastnit průmyslová aktiva. Česká republika se tak koncem 90. let vyznačovala takovými ekonomickými procesy, jako je slučování bankovního a průmyslového kapitálu, které bránily efektivnímu rozvoji obou těchto oblastí (Kulikova, 2019, s. 341).

Bankovní a finanční krize z let 1996-1997 měla velký vliv na změnu realizované hospodářské politiky. Ústřední orgány následně přijaly opatření ke stimulaci vývozu a přilákání investic od cizinců. Banky začaly přecházet ze státního vlastnictví, ve kterém se nacházely po celá 90. léta, do soukromého, včetně zahraničního.

České republice se tak podařilo udržet relativní ekonomickou stabilitu a vyhnout se vážným sociálním otřesům, když na začátku 20. století překonala hlavní transformační procesy, které byly spojeny s přechodem na tržní hospodářství (Spěvák et al., 2002).

Země začala stále více tíhnout k jedné z nejrozvinutějších mezinárodních integračních struktur – Evropské unii, do které vstoupila později – 1. května 2004. Vstup do Evropské unie měl pozitivní dopad na další vývoj České republiky: pokračovala nastupující pozitivní dynamika z počátku 21. století. Vrchol hospodářského rozvoje země přišel v roce 2006.

Globální finanční krize let 2008-2009 a „vlny“ krize, které po ní následovaly v letech 2012, 2014-2015, tvoří řetězec událostí, které mají extrémně negativní dopad na evropskou ekonomiku, včetně té české. V této situaci hodně záleží na správných krocích, které vláda země při určování priorit hospodářské politiky podnikne (Kulikova, 2019, s. 342).

V období před světovou finanční a ekonomickou krizí, která nastala v letech 2008-2009, měla Česká republika jeden z nejlepších výsledků mezi zeměmi střední a východní Evropy v žebříčku konkurenceschopnosti, když se umístila na 29. místě a předstihlo ji pouze Estonsko, které se umístilo na 25. místě. Česká republika se během světové krize posunula na 33. místo, ale později, v letech 2017-2018, svou pozici upevnila a v žebříčku konkurenceschopnosti obsadila 31. místo (dle Global Competitiveness Report 2006-2007, 2008-2009, 2017-2018).

3.2 Makroekonomické ukazatele

3.2.1 Hrubý domácí produkt

Pro stanovení efektivnosti ekonomiky států se používá ukazatel **hrubý domácí produkt** (HDP, v angličtině GDP - Gross Domestic Product), který je globálním výstupem fungování národního hospodářství za určité období, obvykle jeden rok (Brčák et al., 2010, s. 17).

HNP – **hrubý národní produkt** - celková hodnota celkového objemu zboží a služeb v národním hospodářství bez ohledu na umístění národních podniků (ve vlastní zemi nebo v zahraničí). HDP a HNP by měly fungovat jako hodnota konečného zboží a služeb a zahrnovat hodnotu, která se přidává v každém mezistupni zpracování (Brčák et al., 2010, s. 17).

Domácí produkt lze považovat za hrubý domácí produkt nebo čistý domácí produkt. Snížením hodnoty HDP o výši odpisů naběhlých za rok lze získat další makroekonomický ukazatel - **čistý národní produkt**. Tento ukazatel měří celkovou roční produkci zboží a služeb, které stát vyrobil a spotřeboval ve všech odvětvích svého národního hospodářství. Vzhledem k tomu, že je obtížné spočítat amortizace kapitálu, nejčastěji pracují s hrubým domácím produktem (Brčák et al., 2012, s.16).

V současnosti HDP je hlavním ukazatelem národní produkce ve většině zemí světa. Existují tři metody, kterými lze HDP vypočítat: výrobní, výdajová, důchodová (Yudanov et al., 2010, s. 233).

Výrobní metoda je založena na součtu přidané hodnoty vytvořené každým podnikem napříč všemi sektory národního hospodářství. **Hrubá přidaná hodnota** je rozdíl mezi tržní hodnotou produktů vyrobených firmou a zaplacenou částkou jiným firmám za meziprodukty od nich nakupované (materiály, polotovary atd.). Pomocí této metody lze určit poměr a roli jednotlivých odvětví při tvorbě HDP (Brčák et al., 2012, s. 58).

Výdajová metoda výpočtu HDP zahrnuje: výdaje konečného spotřebitele; konečné vládní výdaje; hrubé kapitálové investice, úspory a změny zásob a bilance vývozu a dovozu. Této druhu výdajů měří tržní hodnotu roční národní produkce neboli HDP (Achmedyarova et al., 2011, s. 201).

$$HDP = C + I + G + NX$$

Výdaje konečného spotřebitele C jsou náklady domácnosti na předměty dlouhodobé spotřeby, na zboží běžné spotřeby a na služby. *Hrubé kapitálové investice I* zahrnují tři složky: devizové investice do nákupu strojů a zařízení; do stavebnictví; změna zásob surovin, materiálů, paliv a hotových výrobků. *Konečné vládní výdaje G* je skupina vládních výdajů na nákup finálních produktů podniků a na všechny přímé nákupy zdrojů pro potřeby státu. Nezahrnuje však všechny vládní transferové platby (všechny druhy plateb na sociální pojištění, důchody, podpory v nezaměstnanosti a další). *Čistý vývoz NX* je hodnota, o které export převyšuje import (Achmedyarova et al., 2011, s. 201).

Důchodová metoda - součet všech důchodů přijatých ve výrobním procesu celého objemu výroby daného roku. *Mzdy, renty, úroky a zisky* jsou kategoriemi důchodů, které dostávají vlastníci výroby: zaměstnanci dostávají mzdu za svou práci, vlastníci různých majetkových zdrojů dostávají nájemné za rentu, dodavatelé peněžního kapitálu dostávají důchod ve formě úroků za poskytnutý kapitál, soukromí vlastníci dostávají příjem ze zisků a akcionáři příjem ve formě dividend, které se mezi ně dělí (Agapova et al., 2004, s. 25).

Změny cenové hladiny mají významný dopad na HDP, proto se pro posouzení reálného příspěvku produkce daného roku k tempu národního rozvoje rozlišuje mezi reálným a

nominálním HDP. HDP vypočtený v cenách běžného roku (v běžných cenách) se nazývá **nominální** a HDP vypočtený v cenách minulého období (ve stálých cenách) - **reálný** (Mankiw, 1999, s. 476-477).

Při výpočtu nominálního HDP se bere v úvahu, že jeho hodnotu ovlivňují dva faktory: reálný růst objemu produkce zboží a služeb a změny cenové hladiny. Pomocí reálného HDP lze odhadnout pouze změny v množství produkce. Ukazatel reálného HDP je důležitý pro posouzení změny ekonomického růstu za určité časové období (Achmedyarova et al., 2011, s. 206).

Při znalosti nominálního a reálného HDP lze vypočítat deflátor HDP. Je ukazatelem cenové hladiny, ukazuje změnu cen všeho zboží a služeb, vyrobených v ekonomice. Počítá se jako poměr nominálního HDP k reálnému HDP (Holman, 2004, s. 17):

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} * 100$$

Absolutní údaje o HDP by neměly být používány v mezinárodních srovnáních velikosti ekonomiky, protože neberou v úvahu rozdíly v životní úrovni a kupní síle obyvatelstva. Místo toho se používají dva ukazatele: HDP na obyvatele a HDP dle parity kupní síly (PPS) (Brčák et al., 2012, s. 70).

HDP na obyvatele ukazuje podíl HDP na obyvatele v běžných cenách a zohledňuje průměrnou životní úroveň v zemi. **PPS** (Purchasing Power Standard) je měřítko kupní síly, které vyrovnává rozdíly v kupní síle národních měn. HDP na obyvatele dle PPS je tedy důležitým ukazatelem při srovnávání ekonomické vyspělosti různých zemí (Brčák et al., 2012, s. 70).

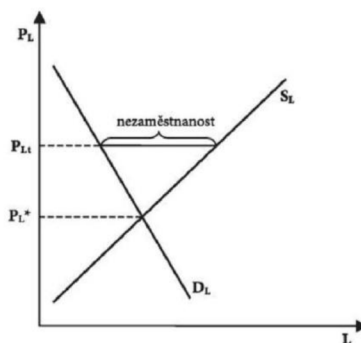
HDP dle PPP (Purchasing Power Parity) je alternativním způsobem měření HDP, které se zohledňuje rozdíly v cenách zboží a služeb mezi zeměmi. Vychází z myšlenky, že ceny za stejné zboží a služby se mohou v jednotlivých zemích lišit, a proto je třeba cenu každého produktu a služby vypočítat na základě místních cen a poté porovnat. To pomáhá dosáhnout vyváženějšího měření HDP napříč zeměmi (Achmedyarova et al., 2011, s. 203).

Zákon jediné ceny je ekonomický princip, který říká, že pokud jsou všechny ostatní faktory stejné (jako je kvalita, množství a výrobní náklady), pak by cena zboží a služeb měla být stejná ve všech zemích. Zákon jediné ceny v praxi znamená, že ceny zboží a služeb musí být kalkulovány na základě mezinárodních cenových indexů, aby byla dosažena stejná cena za stejné zboží nebo službu v různých zemích (Achmedyarova et al., 2011, s. 203).

3.2.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je důležitým socioekonomickým pojmem a lze ji definovat jako stav nerovnováhy na trhu práce, ke kterému dochází v důsledku převisu nabídky nad poptávkou. Nadměrná nabídka pracovních sil na trhu je běžná situace, kdy je více lidí ochotných pracovat, než je volných pracovních míst. Je to dáno tím, že reálná tržní cena práce (mzdy) převyšuje cenu rovnovážnou, což vede k přebytku pracovních zdrojů. Nabízející pracovní síly na trhu jsou domácnosti a poptávané jsou podniky, které jsou potřebné pro výrobu zboží a služeb (Hřebík, 2003, s. 183).

Graf č. 1. Model trhu práce a nezaměstnanost

Poznámka: S_L znázorňuje nabídku práce, D_L poptávku po práci, P_L nominální cenu práce (mzdy a platy), P_{L1} nominální tržní cenu práce, P_L^ rovnovážnou cenu práce a L množství práce.*

Zdroj: (Hřebík, 2003)

Trh práce funguje na základě setkání poptávky a nabídky práce. Cena práce se určuje na základě toho, kolik jsou zaměstnavatelé ochotni zaplatit. Pokud je nabídka práce větší než poptávka, ceny klesají, protože zaměstnavatelé mají více výběru a mohou nabídnout nižší mzdy. Naopak, pokud je poptávka po práci větší než nabídka, ceny rostou, protože

zaměstnavatelé musí nabídnout vyšší mzdy, aby přilákali dostatek pracovníků (Achmedyarova et al., 2011, s. 212).

Mezi kategorií ekonomicky aktivního obyvatelstva se rozlišují zaměstnaní a nezaměstnaní. Mezi zaměstnané patří majitelé firem, podnikatelé, zaměstnanci, studenti denního studia různých vzdělávacích institucí a tak dále. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo - ti, kteří se nemohou z důvodu věku, zdravotních a jiných důvodů účastnit ekonomické činnosti (Mareš, 2002, s. 17).

Nezaměstnaní se zásadně liší od ekonomicky neaktivních a je nutné tyto pojmy rozlišovat. Nezaměstnaný nemá práci, ale pracovat chce, hledá si práci a je připraven nastoupit do práce, jakmile ji najde, je evidován na úřadu práce. Ekonomicky neaktivní osoba kvůli nějakým okolnostem nepracuje a ani se o práci nesnaží. Například studenti, důchodci, ženy v domácnosti, někdo, kdo prostě nechce pracovat (Mareš, 2002, s. 17).

Podle definice Eurostatu jsou nezaměstnaní lidé, kteří po určitou dobu splňují tyto body: (Brčák et al., 2010, s. 189)

- Věk - 15 a více let;
- Za práci nedostávali mzdu a nebyli ani OSVČ; tedy lidé, kteří neměli práci;
- Snažili se najít práci, aktivně se registrovali na úřadech práce, hledali práci v různých společnostech nebo hledali práci jinými možnými způsoby;
- Byli připraveni zahájit práci nejpozději do dvou týdnů.

Pokud osoba nespĺňuje alespoň jeden z těchto požadavků, pak je automaticky považována za ekonomicky neaktivní populace nebo jako zaměstnané (Pavelka, 2007).

Ekonomové rozlišují čtyři kategorie nezaměstnanosti podle toho, z jakých důvodů je způsobena: **frikční, strukturální, cyklická, sezónní** (Hřebík, 2003, s. 184).

Frikční nezaměstnanost spojena s hledáním a čekáním na práci. Například mladí profesionálové hledají práci poprvé. Trvá to nějakou dobu, než student po promoci najde vhodnou pozici. Lidé, kteří odejdou z vlastní vůle, se snaží najít práci s lepšími pracovními podmínkami. Frikční nezaměstnanost je převážně krátkodobá a dobrovolná (Hřebík, 2003, s. 184).

Struktura ekonomiky se neustále mění, vznikají nové druhy ekonomických aktivit, některé zastarávají. **Strukturální** nezaměstnanost je tedy spojena s úpadkem starých sektorů ekonomiky a vznikem perspektivnějších sektorů se zaváděním nových technologií. Strukturální nezaměstnanost nutí pracovní sílu přizpůsobit se nové struktuře ekonomiky, nutí je k rekvalifikaci. Vyskytuje se, když dovednosti pracovníka jednoduše neodpovídají dovednostem potřebným pro dostupná pracovní místa. Například pokladní v supermarketu může přijít o práci kvůli tomu, že se objevily samoobslužné pokladny a jeho dovednosti již nejsou vyžadovány. Strukturální nezaměstnanost obvykle trvá déle než nezaměstnanost frikční, protože vyžaduje rekvalifikaci nebo přesun na jiné místo (Mareš, 2002, s. 20).

Cyklická nezaměstnanost je spojena s fází recese ekonomického cyklu (pokles produkce v zemi) a je charakteristická pro hospodářskou krizi. V ekonomice jsou problémy, firmy se zavírají ve všech odvětvích ekonomiky, lidé přicházejí o práci ve všech odvětvích ekonomiky. Najít práci v jakékoli specializaci je téměř nemožné. Hodnota cyklické nezaměstnanosti je v literatuře obvykle vyjádřena Okunovým zákonem (Brčák et al., 2010, s. 191).

S pomocí Okunova zákona lze vidět, jak růst HDP ovlivňuje nezaměstnanost: pokud HDP roste rychleji než normálně, vede to k poklesu míry nezaměstnanosti; pokud HDP roste tempem pod normálem, pak to vede ke zvýšení míry nezaměstnanosti. Aby se zabránilo růstu míry nezaměstnanosti, mělo by roční tempo růstu HDP dosahovat alespoň 3%. Takové tempo růstu HDP považoval Okun za normální (Blanchard, 2003, s. 190-191).

Sezónní nezaměstnanost je spojena se změnou produkce (zpomalení nebo uzavření firem) v závislosti na ročním období. Nejčastěji se vyskytuje v zemědělství, cestovním ruchu (například letní dovolená u moře nebo zimní lyžování). Sezónní nezaměstnanost je součástí frikční nezaměstnanosti a je tedy zahrnuta do přirozené míry nezaměstnanosti (Hřebík, 2003, s. 185).

Míra nezaměstnanosti u se vypočítá jako podíl nezaměstnaných osob U na celkovém ekonomicky aktivním obyvatelstvu neboli pracovním silám L . Nejčastěji se vyjadřuje v procentech. A ekonomicky aktivní obyvatelstvo je zase součtem zaměstnaných osob E a nezaměstnaných osob. Nezaměstnanost v České republice oficiálně měří Český statistický

úřad a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, přičemž každý z nich má jiný způsob měření nezaměstnanosti (Hřebík, 2003, s. 185).

$$u = \frac{\textit{nezaměstnaní}}{\textit{nezaměstnaní} + \textit{zaměstnaní}}$$

Míra nezaměstnanosti při plné zaměstnanosti neboli **přirozená** míra nezaměstnanosti je součtem frikční nezaměstnanosti a strukturální nezaměstnanosti. V makroekonomické literatuře je pro to široce používán termín **NAIRU** (Non-Accelerating-Inflation Rate). NAIRU se určuje zprůměrováním skutečné míry nezaměstnanosti v zemi za posledních 10 let (nebo déle) a dalších 10 let (díky prognózám založeným na očekávané inflaci). Pokud se k frikční a strukturální nezaměstnanosti přidá cyklická nezaměstnanost, pak bude míra nezaměstnanosti vyšší než přirozená míra a zaměstnanost bude nižší než plná zaměstnanost (Agapova et al., 2004, s. 50).

Míra ekonomické aktivity neboli **koefficient pracovní participace** – podíl ekonomicky aktivních obyvatel k počtu obyvatel v pracovním věku (ve věku od 15 let): (Sekerka et al., 2012, s. 92)

$$L_p = \frac{L}{F}$$

kde

L_p – *míra ekonomické aktivity*

L – *nezaměstnaní a zaměstnaní*

F – *obyvatele ve věku od 15 let*

Nezaměstnanost je ekonomicko-sociologický jev se dvěma hlavními kategoriemi důsledků: ekonomickými a sociálně-psychologickými. **Ekonomické** důsledky spočívají v tom, že iracionální rozdělení výrobního faktoru práce vede k poklesu produktivity a ztrátě ekonomického zisku celé společnosti. **Sociálně-psychologické** důsledky se projevují ve zhoršování duševního a fyzického zdraví nezaměstnaných, což může vést k vážným problémům, jako je zvýšení rizika srdečních onemocnění, mozkových onemocnění, sebevražd, ale i rozvoj sociálně patologických jevů, jako je gamblerství a alkoholismus (Hřebík, 2003, s. 187).

Stát při řešení vysoké úrovně nezaměstnanosti uplatňuje různé metody, které se souhrnně nazývají **státní politika zaměstnanosti**. Politika zaměstnanosti může být aktivní nebo pasivní. **Aktivní** politika zaměstnanosti má za cíl snižovat nezaměstnanost vytvářením nových pracovních příležitostí, školením a rekvalifikací, stimulací investic a poskytováním veřejné zaměstnanosti. **Pasivní** politika zaměstnanosti má zase za cíl zmírnit ekonomické důsledky nezaměstnanosti, včetně vyplácení dávek v nezaměstnanosti. V současnosti jsou důležitější aktivní formy nástrojů státní politiky zaměstnanosti než pasivní (Hřebík, 2003, s. 187).

3.2.3 Inlace

Inlace je jedním z projevů makroekonomické nestability. Inlace je trvalý trend (tj. dlouhodobý jev) růstu obecné cenové hladiny (Brčák et al., 2010, s. 173).

Deflace je opakem inflace – klesající trend obecné cenové hladiny. V tomto případě, během deflace může vláda začít přijímat některá opatření k potírání tohoto problému, například **reflace** - stimulace růstu cenové hladiny během deflace (Hřebík, 2013, s. 200).

Při **stagflaci** je inflace spojená se stagnací, tedy poklesem produkce (Holman, 2004, s. 303).

Hlavním měřítkem inflace je **míra inflace** (míra, kterou rostou ceny). Vypočítává se jako procentní změna cenové hladiny v daném roce oproti cenové hladině v předchozím roce. Deflátor HDP se také používá jako indikátor cenové hladiny.

Nejčastěji je míra inflace měřena pomocí indexu inflace, který se v České republice měří na základě spotřebitelského koše stanoveného Českým statistickým úřadem (Brčák et al., 2010, s. 173-174).

Index spotřebitelských cen (CPI) je ukazatelem, který odráží změny nákladů na určité zboží a služby průměrné skupiny obyvatel (Mankiw, 1999, s. 485).

Existují následující typy inflace v závislosti na úrovni, míře inflace:

Mírná inflace - inflace, která zůstává po dlouhou dobu na nízké úrovni, nepřesahující 3-4 % ročně, při které nominální a reálný produkty rostou. Takovou inflaci podporuje většina vlád ve vyspělých zemích, je považována za normální pro ekonomiku (Hřebík, 2013, s. 201).

Vyšší inflace se nazývá **pádívá** neboli **cválající** inflace a je to neudržitelná inflace, která roste měsíčně a je omezena na 10% až 100% ročně. Při cválající inflaci rostou ceny

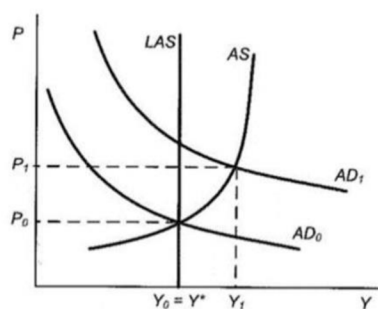
s rychlejším tempem, než rychlost výroby zboží. Mezi cválající inflací ve vyspělých a rozvojových zemích existují určité rozdíly. Ovlivňuje výši úspor domácnost, investiční rozhodování podniků a navíc může ovlivnit stabilitu finančního systému ekonomiky (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 612).

Závažnějším makroekonomickým problémem je **vysoká** inflace. Vysoká inflace je zpravidla typická pro rozvojové země, měřená v procentech za měsíc a může dosáhnout 200–300%. Nejvyšší inflace neboli extrémně vysoká inflace – **hyperinflace** – je více než 1000% za rok. Například, hyperinflace vznikla v Německé Východní republice ve 20. letech 20. století. Za téměř rok vzrostl cenový index z 1 na 10 miliard. Jestliže na začátku roku 1922 člověk vlastnil německé dluhopisy v hodnotě 300 milionů marek, tak o dva roky později si za tyto peníze nemohl koupit ani bonbóny (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 613).

Důvodů inflace, tedy růstu cen, může být několik:

V důsledku nárůstu agregátních výdajů – **poptávkové** inflace, tedy agregátní produkce roste, ale roste i cenová hladina. Poptávková inflace je způsobena zvýšením poptávky, která snižuje nezaměstnanost, což způsobuje růst nominálních mezd a následně růst cen (Holman, 2004, s. 306).

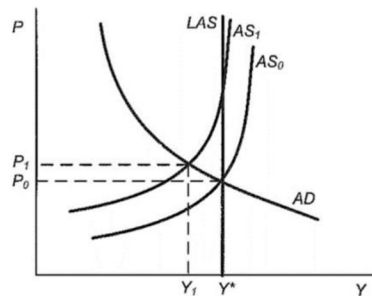
Graf č. 2. Poptávková inflace

Zdroj: (Brčák et al., 2014)

Druhým důvodem, který může způsobit zvýšení inflace, je snížení agregátní nabídky v důsledku zvýšení výrobních nákladů, tedy snížení úrovně produkce a zároveň zvýšení cen. Říká se tomu **nákladová** (nabídková) inflace (Hřebík, 2013, s. 202).

Graf č. 3. Nabídková inflace

Zdroj: (Brčák et al., 2014)

Inflaci na straně nabídky doprovází pokles reálného HDP. Inflace nabídky může být způsobena růstem mezd, rostoucími cenami surovin, materiálů, dováženého zboží a také růstem zisků (Hřebík, 2013, s. 202).

Rozdíl mezi setrvačné a poptávkovou inflací je v tom, že setrvačná inflace může nastat, i když je nezaměstnanost na přirozené míře. **Setrvačná** inflace nastává, protože lidé očekávají inflaci, a když lidé očekávají inflaci, pak zvyšují své ceny a tak dále v kruhu - setrvačná inflace se změní ve skutečnou inflaci, pak skutečná inflace způsobí vytvoření setrvačné inflaci. Očekávání mohou být dvojího typu – adaptivní a racionální. Rozdíl mezi nimi je v tom, že adaptivní očekávání vycházejí z minulé zkušenosti, zatímco racionální očekávání si lidé vytvářejí nejen na základě minulosti, ale také na základě informací o možné budoucnosti (Holman, 2004, s. 308-309).

3.2.4 Platební bilance

Platební bilance je systematický soupis, který zaznamenává souhrnné údaje o všech obchodních a finančních transakcích dané země s ostatními zeměmi světa (tedy mezi rezidenty a nerezidenty) během zpravidla jednoho roku (Jurečka et al., 2013, s. 311).

Hlavním účelem platební bilance je poskytovat vládě informace o mezinárodních pozicích ekonomiky země a pomáhat formulovat cíle měnové a fiskální politiky a určovat odhady vývoje měnových kurzů (Jurečka et al., 2013, s. 311).

Rozlišuje se mezi vertikálním a horizontálním zápisem platební bilance. **Horizontální** struktura platební bilance se spíše využívá v ekonomické praxi (Hřebík, 2013, s. 180).

Horizontální struktura platební bilance zahrnuje tyto dílčí struktury: (Černohorský & Teplý, 2011, s. 165)

1. Běžný účet - odráží toky zboží, služeb, výnosů a jednostranné transfery;
2. Kapitálový účet - odráží pohyb kapitálu a toky z úvěrů, které daná země poskytuje jiným zemím nebo které jsou této zemi poskytovány jinými zeměmi;
3. Finanční účet – zahrnuje veškeré zahraniční investiční operace;
4. Změna stavu devizových rezerv - zobrazuje změny v devizových rezervách, které se používají k tomu, aby celková platební bilance za každý rok klesla na nulu, tj. aby byla zajištěna vnější rovnováha;
5. Statistické chyby a nerovnosti.

Běžný účet má následující strukturu: (Brčák et al., 2012, s. 159)

Za prvé zahrnuje **obchodní bilanci** zboží, která odráží vývozy a dovozy (toky) zboží mezi danou zemí a ostatními zeměmi světa.

Navíc sem patří **bilance** služeb, která odráží export a import služeb, které si země navzájem poskytují, jako například doprava, turistika.

Obchodní bilance tvoří největší část běžného účtu, ale kromě obchodní bilance je součástí běžného účtu i **bilance výnosů**, která zahrnuje důchody z investic, úroky, dividendy a mzdy. Součástí běžného účtu jsou i **jednostranné převody**, soukromé i veřejné (státní), tedy peněžní toky jako jsou granty, důchody, dědictví a podobně.

Saldo běžného účtu se vypočítá jako součet obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a jednostranných transferů.

Druhou částí platební bilance je **kapitálový účet**. Jedná se o účet, který odráží finanční transakce (transakce) mezi zeměmi, tedy transakce s aktivy. Zahrnuje investiční a kapitálové transakce: nákup nemovitostí; půjčky poskytované zeměmi navzájem; běžné bankovní účty cizinců v dané zemi (Agapova et al., 2004, s. 335).

Finanční účet zahrnuje přímé (nákup fyzického kapitálu, reinvestovaný zisk) a portfoliové investice (nákup a prodej majetkových a dluhových cenných papírů), derivátové finanční

nástroje, jiné investice (půjčky a úvěry finančního a nefinančního sektoru ekonomiky), stejně jako pohyb rezervních aktiv (Brčák et al., 2010, s. 235).

Účet **změny devizových rezerv** odráží všechny změny ve výši oficiálních rezerv požadovaných k zajištění vnější rovnováhy. Zahrnuje devizové rezervy; měnové zlato; mezinárodní platební prostředky, jako jsou zvláštní práva čerpání – umělá rezervní aktiva vydávaná mezinárodním měnovým fondem; rezervní pozice v Mezinárodním měnovém fondu (Černohorský & Teplý, 2011, s. 171).

Všechny transakce jsou zaznamenány v platební bilanci jako kredity nebo jako debety. Ve **vertikální** platební bilanci se využívá princip podvojného účetnictví, to znamená, že celková hodnota součtu kreditních položek je shodná s celkovou hodnotou součtu debetních položek (Jurečka et al., 2013, s. 311).

Jak se od sebe liší kredity a debety?

Kredity jsou ekonomické transakce, které vedou k přílivu cizí měny do země, to znamená k přijímání plateb od cizinců – devizová nabídka. Proto jsou zaznamenány v platební bilanci se znaménkem „+“.

Debety jsou ekonomické transakce, které znamenají utrácení deviz, poplatek, který domácí ekonomické subjekty poskytují cizincům – devizová poptávka. Debety jsou v platební bilanci zaznamenány se znaménkem „-“ (Hřebík, 2013, s. 180).

Pokud součet všech kreditů převyšuje součet všech debet na běžném účtu a na kapitálovém účtu, pak je v platební bilanci **přebytek**. V tomto případě cizinci nakupují v této zemi více zboží, služeb a finančních aktiv, než tato země nakupuje v jiných zemích.

Pokud součet všech debetů převyšuje součet všech kreditů na těchto dvou účtech, pak je v platební bilanci **deficit**. V tomto případě tato země nakupuje více zboží, služeb a finančních aktiv z jiných zemí než cizinci v této zemi (Brčák et al., 2010, s. 236).

Pokud je v platební bilanci přebytek, pak je na devizovém trhu převis nabídky cizí měny. Centrální banka v tomto případě intervenuje a skupuje cizí měnu a vyměňuje ji za domácí. To vede ke zvýšení oficiálních rezerv a zvýšení množství národní měny v oběhu. Tato transakce je zaznamenána na oficiálním účtu rezerv jako „debet“ a se znaménkem „-“ (Černohorský & Teplý et al., 2011, s. 171).

Pokud je v platební bilanci deficit, pak je na devizovém trhu převis poptávky po cizí měně. Centrální banka intervenuje a prodává cizí měnu a vyměňuje ji za národní. To vede ke snížení oficiálních rezerv a snížení množství národní měny v oběhu. Tato operace je zapsána na účtu oficiálních rezerv jako „kredit“ se znaménkem „+“ (Černohorský & Teplý., 2011, s. 171).

3.2.5 Úroková míra

Úrok – platba za právo nakládat s penězi v daném okamžiku. Úroková sazba neboli úroková míra je částka úroku zaplacená za jednotku času. Jinými slovy, lidé musí platit za možnost využívat zdroje v daném časovém období.

Úroková sazba je jedním z důležitých nástrojů měnové politiky. Úrokovou míru lze charakterizovat v teoretických modelech a úrokovou sazbu ve vztahu k úročenému nástroji (Černohorský & Teplý, 2011, s. 107).

Úrokové sazby jsou obvykle uváděny v procentech za rok. Jedná se o úrok, který by byl zaplacen, pokud by částka byla vypůjčena na celý rok. Úrokové splátky jsou odpovídajícím způsobem upraveny s ohledem na délku výpůjční doby (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 285).

Česká národní banka stanovuje několik základních úrokových sazeb:

Diskontní sazba představuje jeden z nástrojů měnové politiky centrální banky České republiky. Jedná se o úrokovou sazbu, za kterou si komerční banky ukládají své volné finanční prostředky u centrální banky. Snížení diskontní sazby vede ke zlevnění všech typů úvěrů a ke zvýšení množství peněz v oběhu. Pokud centrální banka chce snížit množství peněz v oběhu, pak provádí zvýšení diskontní sazby. V této situaci dochází ke zdražení úvěrů. Minimální částka, kterou mohou banky do centrální banky uložit, je 10 milionů korun (Brčák et al., 2012, s. 125).

Lombardní sazba je procentuální sazba, která určuje výši úroku, za který komerční banky mohou půjčit peníze u centrální banky. Prostřednictvím tohoto nástroje je možné regulovat množství peněz v ekonomice - při zvýšení lombardní sazby roste cena peněz a proto si banky půjčují méně (Černohorský & Teplý, 2011, s. 107).

Dvoutýdenní **repo** sazba (2T) je spolu s diskontní a lombardní sazbou jedním z nástrojů měnové politiky České národní banky. Repo sazba je používána jako limitní sazba pro repo operace centrální banky, prostřednictvím kterých má vliv na krátkodobé tržní úrokové sazby. Při repo operacích přijímá centrální banka přebytečnou likviditu od komerčních bank a na oplátku jim poskytuje cenné papíry jako kolaterál. Po uplynutí doby platnosti musí proběhnout reverzní operace, kdy centrální banka vrátí jistinu zvýšenou o úrok komerční bance a komerční banka vrátí kolaterál (Brčák et al., 2012, s. 124-125).

Základní období pro trvání repo operací je 14 dnů. Po této době Česká národní banka obvykle stanovuje novou repo sazbu (Mejstřík et al., 2015).

Repo operace se používají dnes nejčastěji (Holman, 2004, s. 359).

S ohledem na inflaci rozlišujeme nominální a reálné úrokové míry.

Nominální úroková míra - míra, kterou roste hodnota investic v peněžním vyjádření (v nominálním vyjádření). Nominální úroková sazba ukazuje, o kolik částka, kterou dlužník vrátí věřiteli, převyšuje výši platebního kreditu. Tyto sazby, které jsou vyhlášovány pro cenné papíry nebo pro investice, pro aktiva atd., jsou nominální sazby (Černohorský & Teplý, 2011, s. 119).

Reálná úroková míra - úroková míra vyjádřená v peněžních jednotkách kupní síly investic s přihlédnutím k míře inflace. To je míra, která ukazuje, jak moc vzrostla kupní síla našich peněz a určuje rozhodování o účelnosti investic (Achmedyarova et al., 2011, s. 164-165).

Kromě uvažované *neoklasické* teorie úrokové míry existuje ještě jedna teorie – *keynesiánská*. J. Keynes považoval neoklasické pokusy spojit úrokovou míru s abstinčním poplatkem za chybné. Z jeho pohledu je úroková sazba měřítkem neochoty těch, kdo vlastní peníze, rozdělit se s přímou kontrolou nad nimi. *“Úroková míra není „cenou“, která vyvažuje poptávku po zdrojích k investování a ochotu zdržet se současné spotřeby. Je to „cena“, která uvádí do rovnováhy touhu držet bohatství ve formě hotovosti s dostupným množstvím hotovosti”* (Keynes, 1993, s. 353).

Fischerová rovnice

V rovnici navržené Irvingem Fisherem je nominální úroková míra vyjádřena jako součet reálné úrokové míry a očekávané míry inflace. Všechny sazby a míry inflace jsou použity v absolutních hodnotách (Achmedyarova et al., 2011, s. 166).

$$\textit{nominální úroková míra} = \textit{reálná úroková míra} + \textit{očekávaná míra inflace}$$

3.2.6 Státní dluh

Státní rozpočet je hlavním finančním plánem státu na rok, obsahujícím celkové státní příjmy a výdaje a je základem rozpočtové soustavy. Státní rozpočet sestavuje Ministerstvo financí státu a jeho účetnictví vede Centrální banka státu (Hřebík, 2013, s. 216).

Hlavní zdroje **příjmů** státního rozpočtu: (Hřebík, 2013, s. 216)

- Daně a poplatky, dovozní cla;
- Pokuty, penále;
- Příjmy z úvěrů;
- Výnosy z privatizace, dotace.

Hlavní zdroje vládních **výdajů**: (Jurečka et al., 2011, s. 196)

- Výdaje na politické účely (například údržba státního aparátu, financování volební kampaně);
- Výdaje na ekonomické účely;
- Výdaje na sociální účely, transferové platby (například podpora v nezaměstnanosti, invalidita, důchody, stipendia).

Veřejný dluh se skládá ze státního dluhu, dluhu mimorozpočtových fondů (například fond národního majetku, státní fond kultury, státní fond životního prostředí), místních rozpočtů (měst, obcí, krajů) a dluhů zdravotních pojišťoven (Holman, 2004, s. 385).

Statní dluh je součtem kumulovaných rozpočtových schodků minulých let (hodnota všech dluhopisů vydaných vládou). Státní dluh vzniká z důvodu deficitního charakteru státního rozpočtu. Existují dva typy státního dluhu: **domácí** (vnitřní) a **zahraniční** (vnější) (Holman, 2004, s. 400).

Je rozdíl mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu, který se nazývá **saldem státního rozpočtu**. Saldo státního rozpočtu může existovat ve třech stavech: pokud příjmy převyšují výdaje, je saldo **přebytkové**, jsou-li příjmy rovny výdajům, je saldo **nulové**, jsou-li příjmy nižší než výdaje, je saldo **deficitní** (Brčák et al., 2012, s. 176).

Existuje několik způsobů, jak financovat deficit státního rozpočtu:

Monetizace státního dluhu (tisknutí peněz, emise peněz) - vláda vydává dluhopisy, prodává je České národní bance, a ČNB vládě za to zaplatí prachy. Nevýhodou tohoto způsobu financování je, že emise peněz vždy vede k inflaci (Blanchard, 2010, s. 450).

Emise dluhopisů a vznik vnitřního dluhu – Ministerstvo financí vydává dluhopisy, prodává je nějakému subjektu (například velké bance, velké společnosti, velké firmě). Banka vládě za to dá peníze, které vláda potřebuje k dofinancování deficitu státního rozpočtu. Dluhopisy mohou být krátkodobé (pokladniční poukázky), střednědobé (do 5 let) nebo dlouhodobé (od 10 let). Tato metoda není inflační a je nejpoužívanější (Brčák et al., 2012, s. 178).

“Obsluha státního dluhu” – placení úroků z dluhopisů. Čím větší je výše veřejného dluhu, tím větší jsou náklady na obsluhu tohoto dluhu, tím větší je částka, která musí být zaplacená ve formě úroků ze státních dluhopisů. A protože placení těchto úroků je i výdajem státního rozpočtu, ukazuje se, že snaha vlády financovat deficit státního rozpočtu v současnosti nutně vyvolává rozpočtový deficit do budoucna (Jurečka et al., 2011, s. 211).

Vznik zahraničního dluhu – stát si může půjčit peníze od Mezinárodního měnového fondu, od Světové banky. Tento způsob financování rozpočtu má také své výhody a nevýhody. Mezi výhody patří: možnost získání vysokých částek státem; tato metoda není inflační (Blanchard, 2010, s. 437).

Pro stabilizaci ekonomiky provádí stát fiskální politiku. **Fiskální politika** je druh stabilizační politiky zaměřené na vyrovnaní cyklických výkyvů v ekonomice. Fiskální politika zajišťuje stabilní ekonomický růst, plnou zaměstnanost a stabilní cenovou hladinu. To jsou hlavní cíle stabilizační hospodářské politiky. Fiskální politika má tři nástroje: vládní nákupy, daně a transfery (Brčák et al., 2010, s. 216).

4 Vlastní práce

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na analýzu ekonomik dvou zemí – České republiky a Republiky Kazachstán. Tato analýza je provedena pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů – hrubého domácího produktu, nezaměstnanosti, inflace, obchodní bilance, úrokových sazeb a státního dluhu.

4.1 Analýza makroekonomických ukazatelů

4.1.1 Hrubý domácí produkt

HDP v Kazachstánu

Za 31 let nezávislosti se HDP Kazachstánu zdesetinásobil. V prvních letech nezávislosti Kazachstánu, kdy země zahájila přechod na tržní hospodářství, byla všechna odvětví národního hospodářství v krizi (Sultanov, 2014).

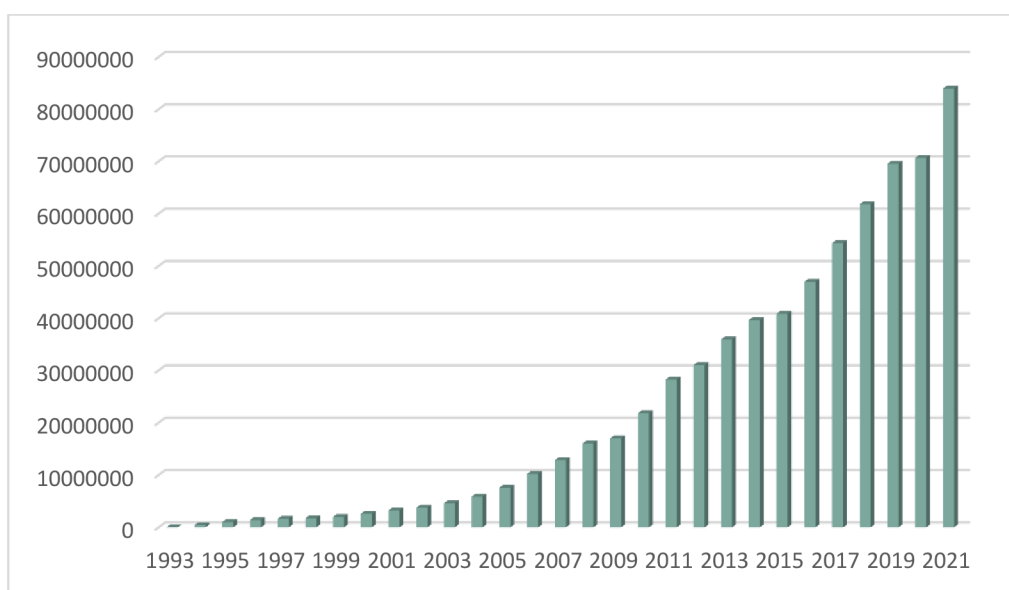
Navzdory řadě různých krizových jevů ve světové ekonomice lze od roku 1993 pozorovat nepřetržitý růst HDP země. Na počátku 21. století byla zhruba polovina růstu HDP zajišťována sektorem ropy a zemního plynu, což bylo způsobeno několika faktory. Patří mezi ně významný nárůst produkce ropy v roce 1998, masivní znehodnocení tenge v roce 1999 a zvýšení cen ropy (Sultanov, 2014).

Navzdory celosvětové finanční krizi Kazachstán udržel svůj ekonomický růst, nicméně tempo růstu HDP se výrazně zpomalilo v letech 2008-2009, což bylo způsobeno poklesem produkce zemědělství. V reakci na tuto krizi zavedla vláda Kazachstánu v roce 2009 jeden z největších (v poměru k HDP) balíčků opatření na stimulaci ekonomiky (Výroční zpráva NB RK, 2010). Poté, co se světová ekonomika oživila, došlo v letech 2010-2011 k ekonomickému oživení Kazachstánu, kdy HDP vzrostl o 7% v roce 2010 a o 7,5% v roce 2011.

Může být také zaznamenán rok 2020 - rok pandemie COVID-19, v tomto roce se ekonomický růst zpomalil. V následujících letech se růst reálného HDP Kazachstánu zrychlil a v roce 2021 činil 83 951 587,9 milionů KZT.

Podle prognózy Mezinárodního měnového fondu, růst HDP v Kazachstánu bude v letech 2023 a 2024 činit 4,5% (International Monetary Fund, 2022). Světová banka předpovídá, že HDP Kazachstánu v roce 2023 bude činit 3,5% a v roce 2024 - 4% (The World Bank, 2022). Asijská rozvojová banka vidí růst HDP Kazachstánu v roce 2023 na 3,7%, což je pod průměrem zemí v regionu (Asian Development Bank, 2022).

Graf č. 4. Vývoj reálného HDP v Kazachstánu v letech 1993-2022 (v mil. KZT)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

HDP v České republice

Graf č. 5 ukazuje vývoj HDP České republiky od roku 1993. Po vstupu do Evropské unie v roce 2004, Česká republika zaznamenala stabilní růst HDP, vrchol tohoto růstu nastal v předkrizových letech a tak v roce 2008 činil 3963,2 mld. Kč. Určitou roli v tomto vývoji sehrál nárůst exportu - roční míra exportu se pohybovala nad 10%.

Zpomalování tempa růstu HDP však začalo již v roce 2007, a to i přesto, že po celý následující rok 2008, jak již bylo zmíněno výše, byl v zemi pozorován pozitivní růst i přes nástup finanční krize. Pokles HDP se zvyšoval v první polovině roku 2009, což bylo ovlivněno více faktory: např. negativním vývojem exportu země, krizí v průmyslu, poklesem spotřeby domácností. Ve druhé polovině roku 2009 však došlo k mírnému zlepšení situace v průmyslu a v některých odvětvích sektoru služeb, což mírně zmírnilo propad HDP. Ale i

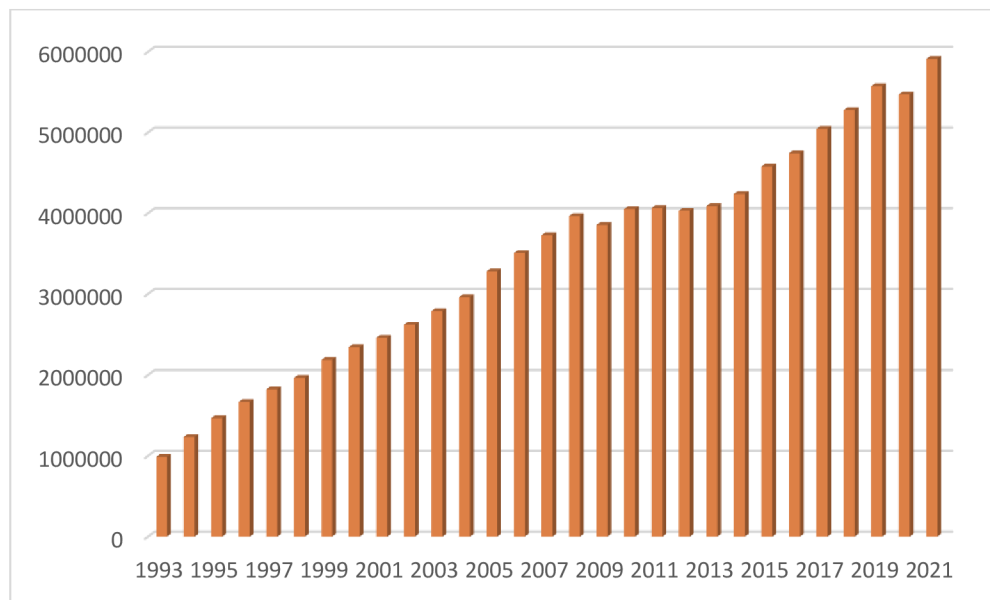
přes to byl propad HDP v tomto roce nejsilnější za posledních 15 let, nominální HDP ČR prakticky nepřesáhl úroveň nominálního HDP v roce 2007 ve výši 3727,6 mld. Kč (Výroční zpráva ČNB, 2010).

Po překonání této krize lze pozorovat pozitivní stabilní růst HDP země až do roku 2020, který je poznamenán další krizí související s COVID-19. V roce 2020 HDP země klesl na 5472,9 mld. Kč, což je o 101 906 mil.Kč méně než v předchozím roce 2019 (Výroční zpráva ČNB, 2021).

Důvodem klesajícího růstu HDP byla podle ČSÚ především spotřeba domácností a akumulace kapitálu, negativně se projevil nízký export a stagnace ve stavebnictví a průmyslové výrobě (Český statistický úřad, 2022).

V současné době je vývoj HDP ČR negativně ovlivněn vysokou inflací, dále rostoucími cenami energií a potravin (Český statistický úřad, 2023).

Graf č. 5. Vývoj reálného HDP v České Republice v letech 1993-2021 (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

HDP na obyvatele podle PPP

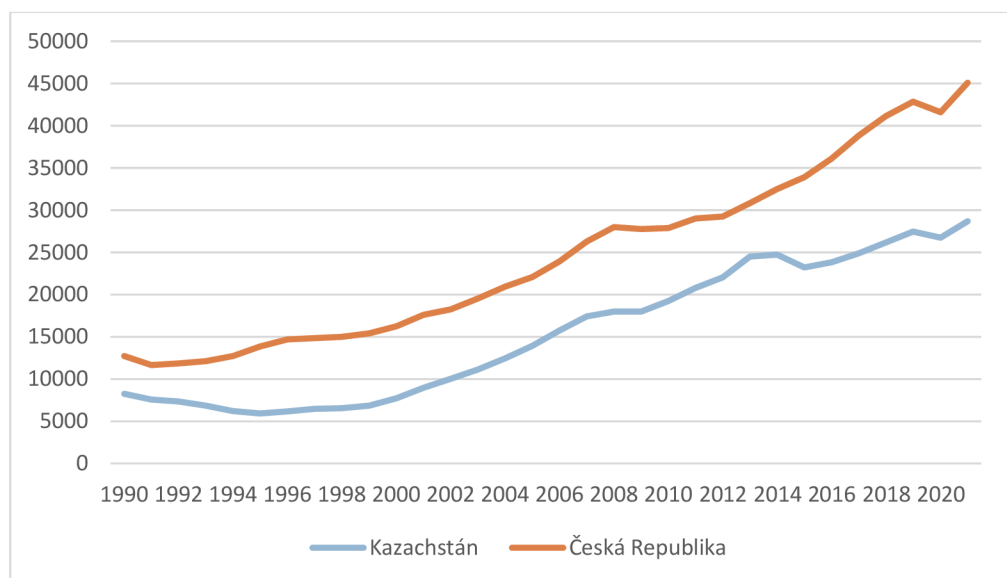
Podle Světové banky je HDP na obyvatele v České republice v roce 2021 dvakrát vyšší než v Kazachstánu, což činí přibližně 45 000 milionů amerických dolarů, zatímco v Kazachstánu

je toto číslo v roce 2021 přibližně 28 600 milionů amerických dolarů (The World Bank, 2022).

Stojí za zmínku, že v posledních desetiletích obě země prokázaly významný hospodářský pokrok a výrazné zlepšení životní úrovně. V roce 2000 byl HDP na obyvatele v Kazachstánu 7725 milionů amerických dolarů, zatímco v České republice byl v tomto období HDP na obyvatele 16235 milionů amerických dolarů.

V grafu č. 6 lze tedy sledovat růst HDP na obyvatele v obou zemích, které vykazují znatelný vývoj za posledních 20 let. Při srovnání ekonomického vývoje zemí lze konstatovat, že Česká republika samozřejmě vykazuje rychlejší ekonomický růst než Kazachstán a v současnosti dosahuje vyšší úrovně HDP na obyvatele.

Graf č. 6. Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě The World Bank Data, 2023

4.1.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost v Kazachstánu

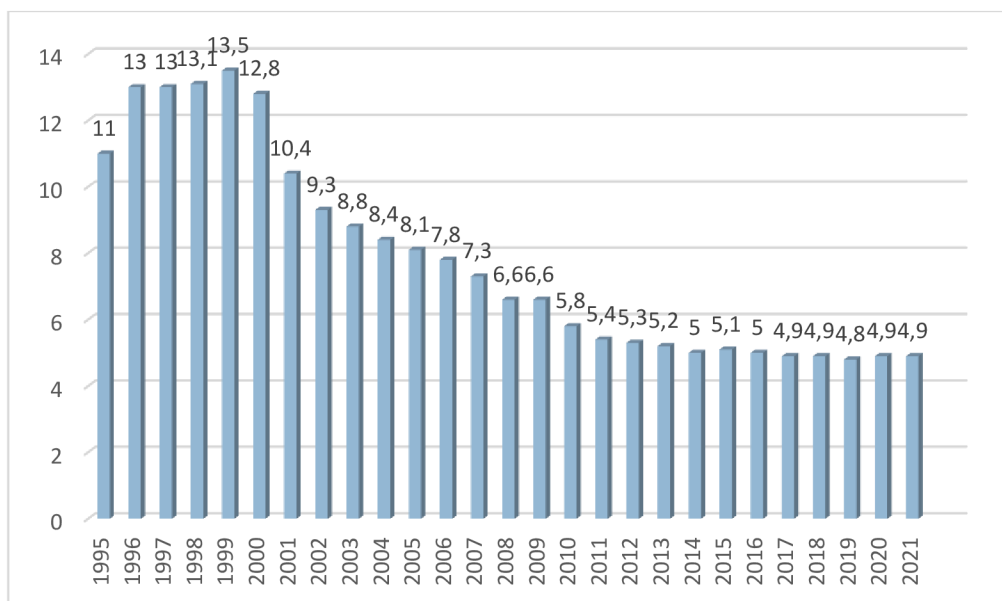
Nezávislost v roce 1991 vedla k výrazné ekonomické a sociální nestabilitě. Důsledkem probíhajících tržních reforem bylo snižování počtu pracovních míst ve veřejném sektoru ekonomiky, což následně vedlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti. V důsledku neefektivnosti

hospodářské politiky, nedostatku investic a poklesu výroby dosáhl Kazachstán v roce 1999 nejvyšší míry nezaměstnanosti - 13,5% (Koshanov, 2010).

Od počátku roku 2000 však dochází k postupnému snižování míry nezaměstnanosti, což bylo způsobeno probíhajícími reformami a zlepšováním ekonomické situace v zemi. V roce 2002 byla míra nezaměstnanosti již 9,3% a do roku 2010 klesla na 5,8%. Na grafu č. 7 je viditelné, že v období 2010-2020 se míra nezaměstnanosti v zemi pohybovala mezi 4% a 5%, což svědčí o stabilní situaci na trhu práce (Výroční zpráva NB RK, 2021).

V Kazachstánu i přes pokles a stabilizaci míry nezaměstnanosti existuje řada dalších problémů, jako jsou nízké mzdy, nerovnoměrné rozložení pracovních míst napříč regiony a sektory ekonomiky. Vláda Kazachstánu však nadále pracuje na rozvoji trhu práce a ekonomiky jako celku (Mutanov, 2015).

Graf č. 7. Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Kazachstánu v letech 1995-2021 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

Nezaměstnanost v České republice

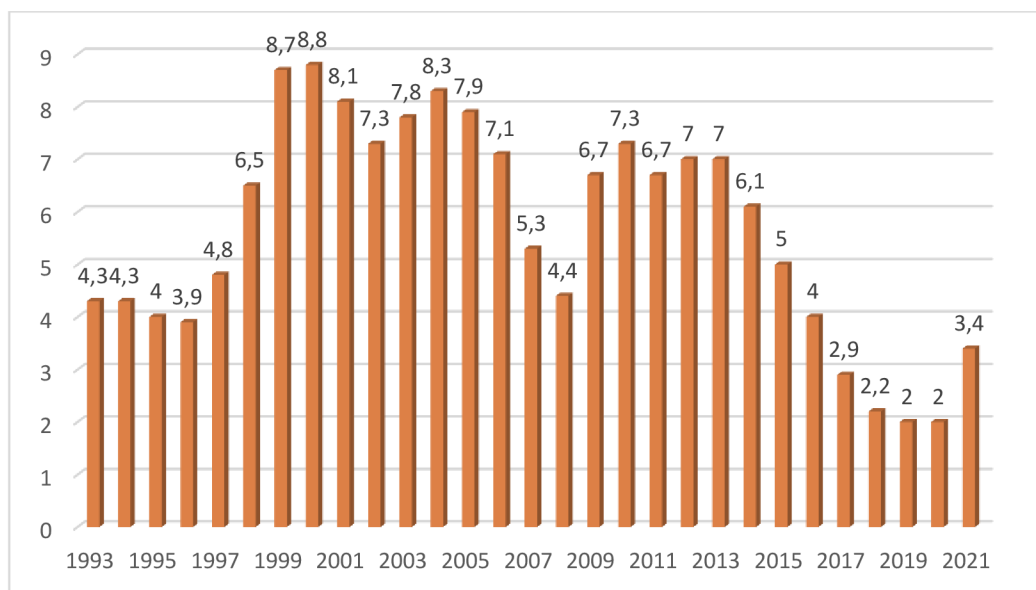
Po „sametové revoluci“ v roce 1989 zahájila Česká republika proces přechodu od centralizované socialistické ekonomiky k tržní ekonomice. Tento přechod byl poznamenán obrovskými změnami v nezaměstnanosti.

Na počátku 90. let byla nezaměstnanost v ČR na nízké úrovni, kolem 3-4%. S příchodem integrace země do světové ekonomiky a privatizací státních podniků však začala míra nezaměstnanosti stoupat. Ekonomika České republiky v letech 1997-1998 prošla významnou krizí, která vyústila v obrovský skok v nezaměstnanosti. Na konci 90. let dosáhla míra nezaměstnanosti vrcholu - téměř 9%.

K řešení problému nezaměstnanosti vláda přijala řadu opatření, která měla za cíl stimulovat tvorbu nových pracovních míst a snížit rigiditu pracovních trhů. Tato opatření zahrnovala snížení příspěvků na sociální zabezpečení, zavedení flexibilních forem zaměstnávání a reformu systému dávek v nezaměstnanosti (Brčák et al., 2012). Tato opatření přinesla pozitivní výsledek a na začátku 20. století se míra nezaměstnanosti vrátila na úroveň asi 7-8%.

Krise v letech 2008-2009 však nemohla obejít českou ekonomiku a měla silný dopad na míru nezaměstnanosti. Jak je patrné z grafu č. 8, v roce 2008 byla míra nezaměstnanosti 4,4% a v roce 2009 již dosáhla 6,7%, v roce 2010 vzrostla oproti roku 2009 o dalších 0,6%. Prudký skok byl způsoben globální ekonomickou nestabilitou a zhoršením situace na trhu práce. Mnoho společností muselo ukončit svou činnost, v důsledku toho mnoho lidí přišlo o práci. Silně zasažen byl zejména automobilový a elektrotechnický průmysl (Výroční zpráva ČNB, 2011). Česká republika se však dokázala rychle vzpamatovat z celosvětové krize a již v roce 2011 klesla míra nezaměstnanosti na 6,7%. V dalších letech se míra nezaměstnanosti snižovala a v roce 2021 dosáhla 3,4% (Český statistický úřad, 2022).

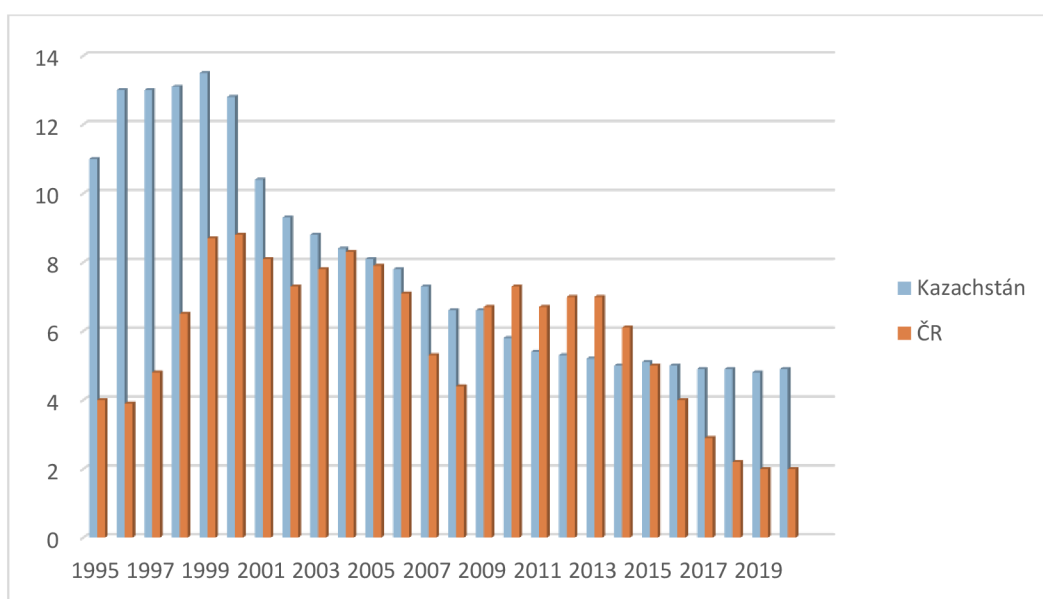
Graf č. 8. Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České Republice v letech 1993-2021 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

Lze konstatovat, že oba státy vykazují v posledních letech setrvalý klesající trend míry nezaměstnanosti. Je však třeba zdůraznit, že míra nezaměstnanosti v České republice je výrazně nižší než v Kazachstánu, jak je vidět na grafu č. 9.

Graf č. 9. Srovnání vývoje obecné míry nezaměstnanosti v Kazachstánu a České Republice v letech 1995-2020 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ a KAZSTAT, 2023

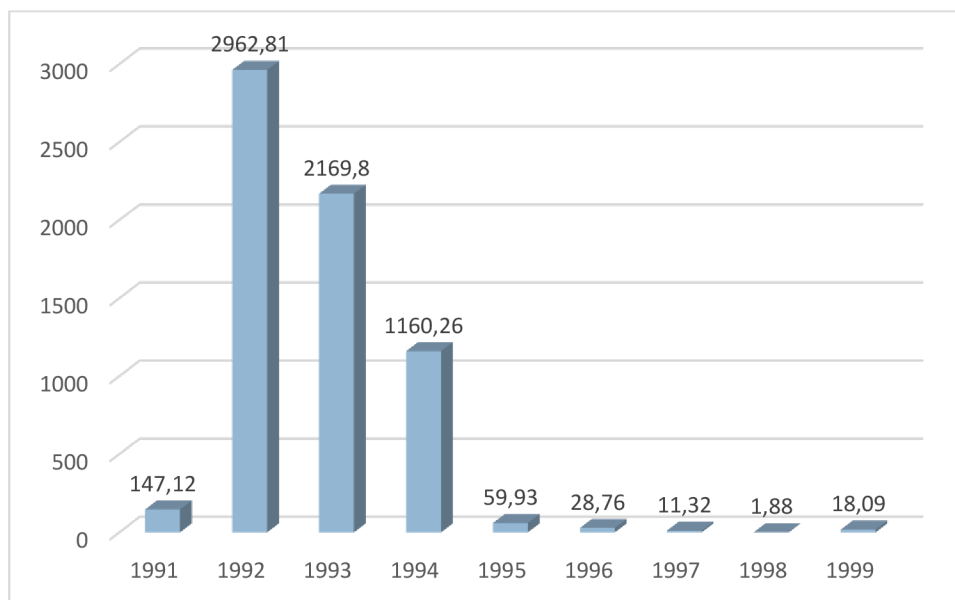
4.1.3 Inflace

Inflace v Kazachstánu

Reforma liberalizace cen vyhlášená vládou Kazachstánu v lednu 1992 se stala jednou z nejbolestnějších reforem pro ekonomiku v přechodném období a vedla k výraznému skoku cen a hyperinflaci v zemi. Jedním z faktorů rozvoje hyperinflace byl víceetapňový proces zvyšování regulovaných cen vládou (Koshanov, 2010). Podle výzkumníků Mezinárodního měnového fondu mnoho zemí s transformující se ekonomikou uvolnilo ceny prudce a v krátké době, zatímco Kazachstán udělal opak a přijal postupná opatření k liberalizaci cen (International Monetary Fund, 2020)

Na grafu č. 10 lze tedy pozorovat, jak inflace v roce 1992 dosáhla rekordního maxima téměř 3000% a v následujícím roce 1993 asi 2000%. Počátkem roku 1994 se vláda zaměřila na stabilizaci finanční situace, především na snižování rozpočtových výdajů. Kromě toho se vláda rozhodla zpřísnit měnovou politiku, což vedlo k poklesu inflace, která v roce 1995 klesla na 59,93% (Mutanov, 2015).

Graf č. 10. Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 1993-1999 (v %)

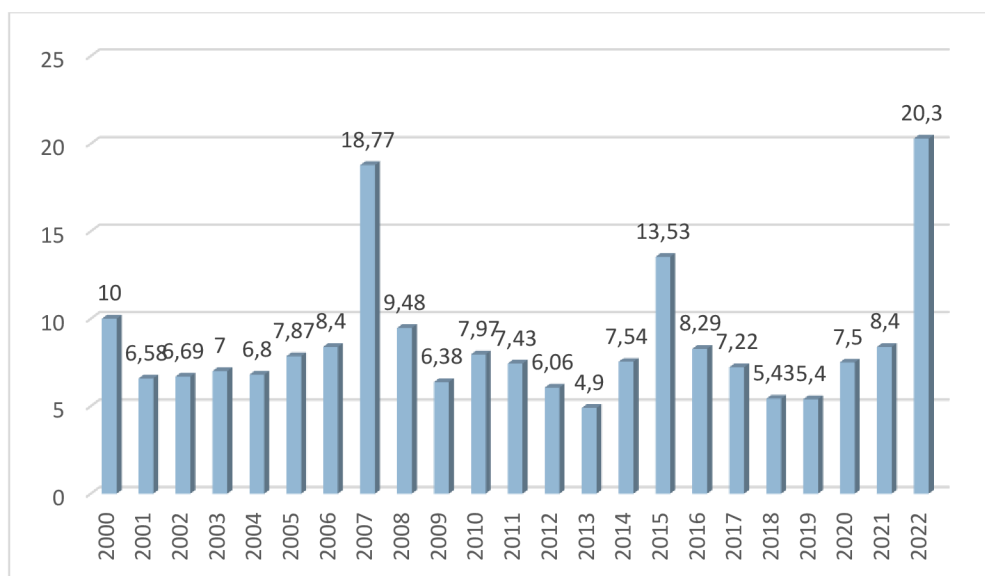
Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

Na grafu č. 10 a č. 11 je zřetelné, že v období 1996-2021 je v Kazachstánu s výjimkou let 2007 a 2015 pozorována stabilní inflace. Růst inflace v roce 2015 byl způsoben výrazně

oslabeným kurzem národní měny - tenge (téměř dvakrát). Inflace dosáhla 13,53%, což je o 5,99% méně než v předchozím 2014. Jako způsob, jak omezit inflaci, používá Národní banka Kazachstánu zvýšení úrokových sazeb (Výroční zpráva NB RK, 2016).

Od února 2022 se inflace v Kazachstánu pohybuje směrem nahoru a zatím nevykazuje žádné známky zpomalení. Centrální banka Kazachstánu jmenuje hlavní důvody růstu cen jako „vysoká inflační očekávání, rostoucí výrobní náklady a také přesun vnější inflace (vzhledem k tomu, že Rusko má vysoký podíl na dovozu Kazachstánu, výrazné posílení rublu způsobuje zvýšení cen zboží dováženého z Ruska)“. Centrální banka Kazachstánu plánuje zvýšit klíčovou sazbu, čímž bude pokračovat v boji proti inflaci (NB RK, 2023).

Graf č. 11. Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 2000-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

Inflace v České republice

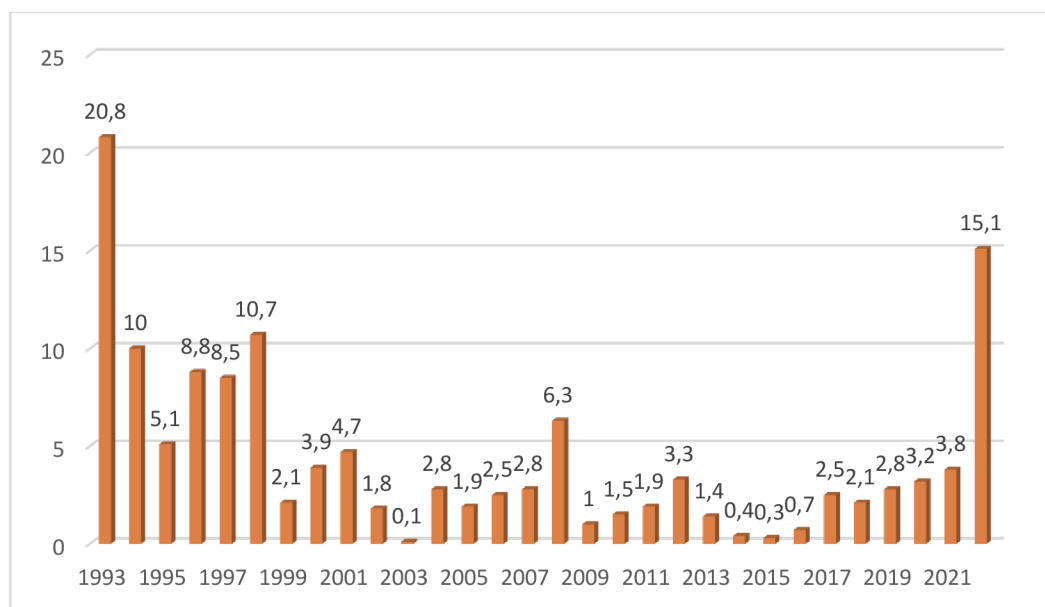
Na počátku 90. let zažilo Československo prudký nárůst inflace. Bylo to dáno tím, že v tomto období se země rozdělovala na Českou republiku a Slovensko. Došlo také k příliš rychlému přechodu od plánovaného hospodářství k tržnímu hospodářství. Takže v roce 1993, po získání nezávislosti, dosáhla inflace v ČR hodnoty 20,8%. Ale osamostatněním se Česká republika stala ekonomicky silným státem se stabilní národní měnou, což umožnilo kontrolovat situaci s inflací v zemi. Graf č. 12 ukazuje, že do konce 90. let se míra inflace

pohybovala mezi 8-10% a v roce 1999 klesla na 2,1% a zůstala relativně stabilní až do finanční krize v roce 2008, která postihla mnoho zemí (Brčák et al., 2012).

Krize vedla ke zvýšení nezaměstnanosti a v tomto období se inflace v ČR zvýšila na 6,3%, přesto zůstala ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi relativně nízká (Výroční zpráva ČNB, 2010).

Míra inflace v České republice zůstávala v posledním desetiletí relativně stabilní, pohybovala se v rozmezí 1–3%. V posledních letech však inflace začala růst, takže v roce 2020 byla míra inflace 3,2%, do roku 2021 se zvýšila na 3,8% a v roce 2022 došlo k velkému nárůstu inflace, a to až na 15,1%. Důvodem bylo několik faktorů, např. zvýšení cen spotřebního zboží a služeb a nedostatek určitého zboží na trhu (Český statistický úřad, 2022).

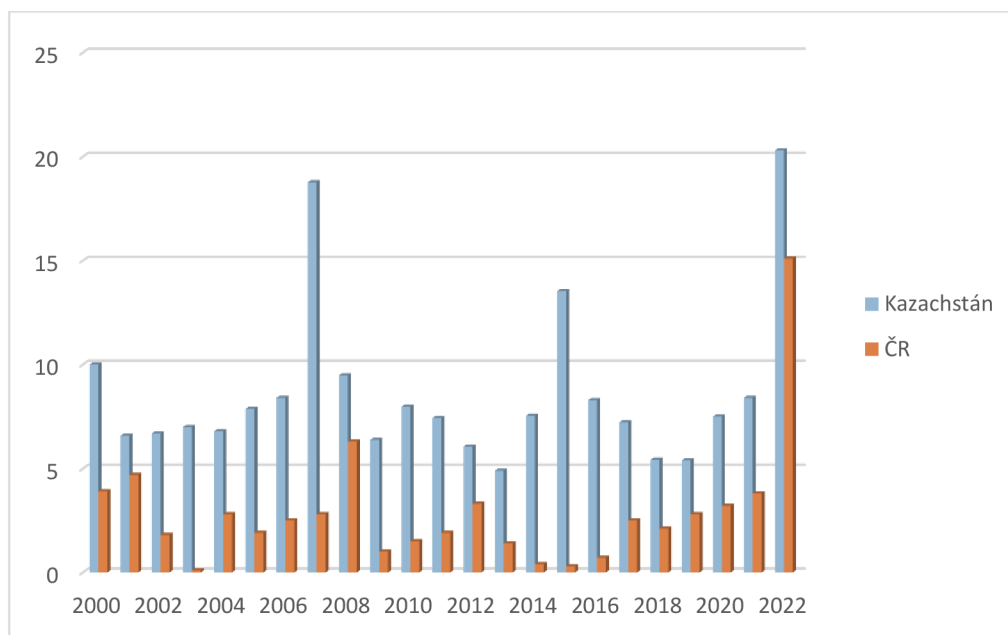
Graf č. 12. Vývoj míry inflace v České Republice v letech 1993-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

Lze poznamenat, že v letech nezávislosti byla inflace v ČR stabilnější a nižší než v Kazachstánu, ale v posledních letech se míra inflace v obou státech výrazně zvýšila, jak je vidět na grafu č. 13.

Graf č. 13. Srovnání vývoje míry inflace v Kazachstánu a v ČR v letech 2000-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT a ČSÚ, 2023

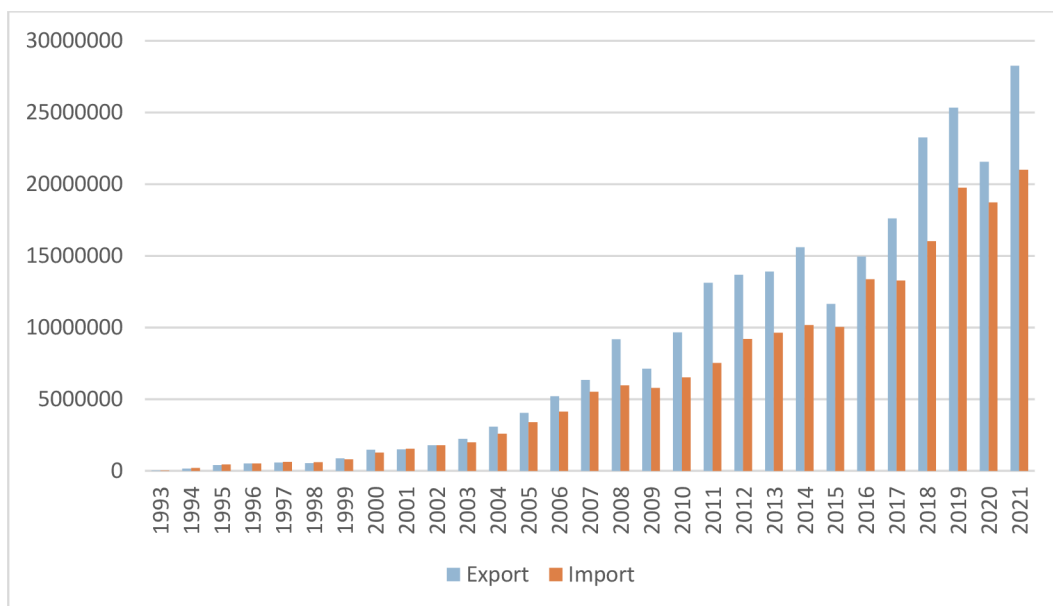
4.1.4 Platební bilance

Platební bilance v Kazachstánu

Na grafu č. 14 je zřetelné, že od roku 1990 se Kazachstán potýká s ekonomickými problémy s malým exportem a převahou importu, což mělo za následek, že Kazachstán hospodařil s obchodním deficitem, který byl kryt zahraničními investicemi. Exportovanému zboží dominovaly komodity jako ropa, plyn, uhlí a kovy. Ropa představovala téměř 70% exportu země. Dovoz se skládal především z potravin, léků, strojů a zařízení – všeho, co bylo potřeba k zajištění života Kazachstánu (Sultanov, 2014).

Graf č. 14 a č. 15 ukazuje, že každý rok od roku 1999 do současného období Kazachstán vykazuje trend obchodního přebytku, což znamená, že země více prodává, než nakupuje. V roce 1999 dosáhl Kazachstán kladné obchodní bilance a platební bilance jako celku, k čemuž přispěl výrazný nárůst vývozu v zemi v důsledku vysokých cen ropy, kovů a obilí, jakož i zvýšení vývozu zboží nesouvisejícího s primárním sektorem. Kazachstán v té době potřeboval nové technologie, zařízení, zboží pro rozvoj průmyslu a zemědělství, což byl jeden z důvodů růstu dovozu (Sultanov, 2014).

Graf č. 14. Export a import Republiky Kazachstán v letech 1993-2021 (v mil. KZT)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

V roce 2009 došlo k prudkému poklesu hodnoty exportu, který se snížil na 7 115 731 mil. KZT ve srovnání s předchozím rokem 2008, kdy dosáhl částky 9 173 663 mil. KZT. V tomto roce se také snížil dovoz, který dosáhl 5 770 294 mil. KZT. Příčinou krize v roce 2009 bylo hlavně snížení ceny ropy na světovém trhu a zhoršení ekonomických podmínek na celosvětové úrovni (MF RK, 2010).

Další pokles hodnoty exportu a importu byl zaznamenán v roce 2015, kdy došlo k poklesu vývozu na částku 11 658 809 milionů tenge a dovozu na 10 030 113 milionů tenge. V dalších letech byl pozorován stabilní růst vývozu i dovozu s výjimkou roku 2020, ve kterém vývoz klesl na 21 568 377 milionů tenge a dovoz na 18 720 252 milionů tenge.

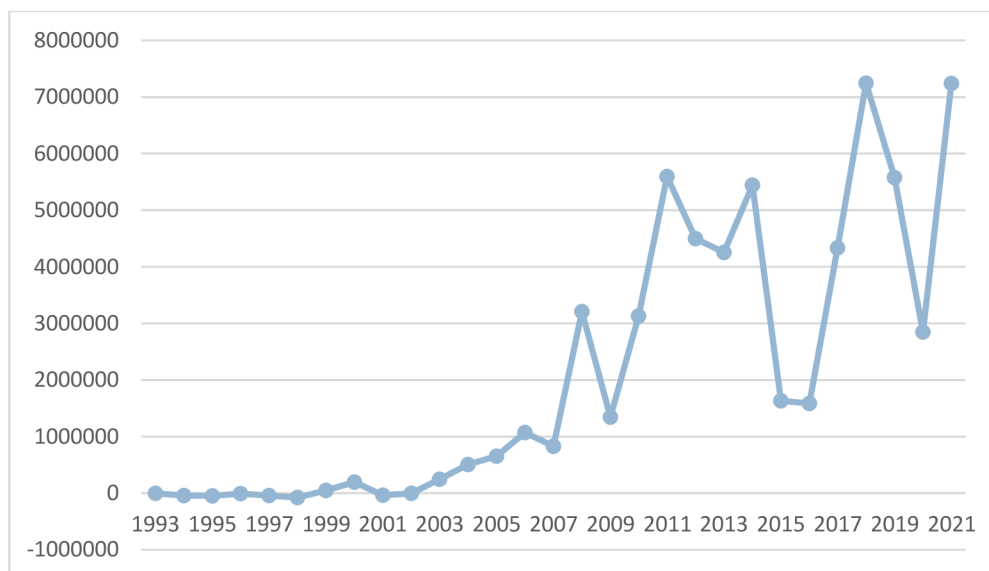
Ve srovnání s rokem 2020 vzrostl dovoz o 6 677 019 milionů KZT a dosáhl 28 245 396 milionů KZT, zatímco vývoz vzrostl na 21 007 832 milionů KZT. Export Kazachstánu byl podle Světové banky pozitivně ovlivněn prudkým nárůstem světových cen ropy, plynu a kovů. To vedlo ke zlepšení obchodní bilance (International Monetary Fund, 2021).

V roce 2021 tvořily více než 85% exportu Kazachstánu minerální produkty a kovy a výrobky z nich, přičemž minerální produkty, zejména palivové a energetické produkty, představovaly

57,9% exportu země. To ukazuje na silnou závislost země na cenách komodit. Země zaznamenává výrazný rozvoj exportu zboží, jako je elektronika, potraviny a textil. Pokud jde o dovoz, lze říci, že hlavní podíl na dovozu v roce 2021 zaujímaly stroje a zařízení (40%), výrobky chemického průmyslu (16,6%) a výrobky živočišného a rostlinného původu (11,6%) (MF RK, 2022).

Celý objem obchodu v Kazachstánu je téměř rovnoměrně rozdělen mezi země SNS, asijské země a země Evropy. Za významné obchodní partnery Kazachstánu lze označit Rusko, Čínu, Itálii, Turecko, Nizozemsko, USA, Švýcarsko, Německo a Jižní Koreu. Kazachstán vyváží 79% zboží do zemí mimo SNS a více než polovina jeho dovozu (50,1%) pochází z postsovětských zemí. Oproti roku 2020 se podíl Ruska v roce 2021 na celkovém objemu obchodu Kazachstánu zvýšil o 2,5 procentního bodu, podíl Itálie vzrostl o 0,7 procentního bodu a podíl Číny naopak klesl z 18,3% na 17,7% (MF RK, 2022).

Graf č. 15. Obchodní bilance Kazachstánu v letech 1993-2021 (v mil. KZT)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

Během sledovaného období od roku 2003 do roku 2016 byla obchodní bilance Kazachstánu pozitivní. Tento fakt poukazuje na to, že země má zájemce o své zboží na mezinárodním trhu a dokáže využít své produkční kapacity bez toho, aby je plně vyčerpala.

Jak je patrné z grafu č. 15, v roce 2008 se obchodní bilance výrazně zvýšila a činila 3 210 257 milionů tenge, ale v roce 2009 se snížila 2,5krát a mírně překročila úroveň z roku 2007. V roce 2011 se obchodní bilance zvýšila vlivem nárůstu cen ropy a dosáhla 5 595 364 milionů tenge. V roce 2015 však došlo k výraznému poklesu obchodní bilance o 1 628 696 milionů tenge, což bylo způsobeno poklesem cen ropy a devalvací tenge. Obchodní bilance tak v roce 2016 dosáhla 1 585 831 tenge.

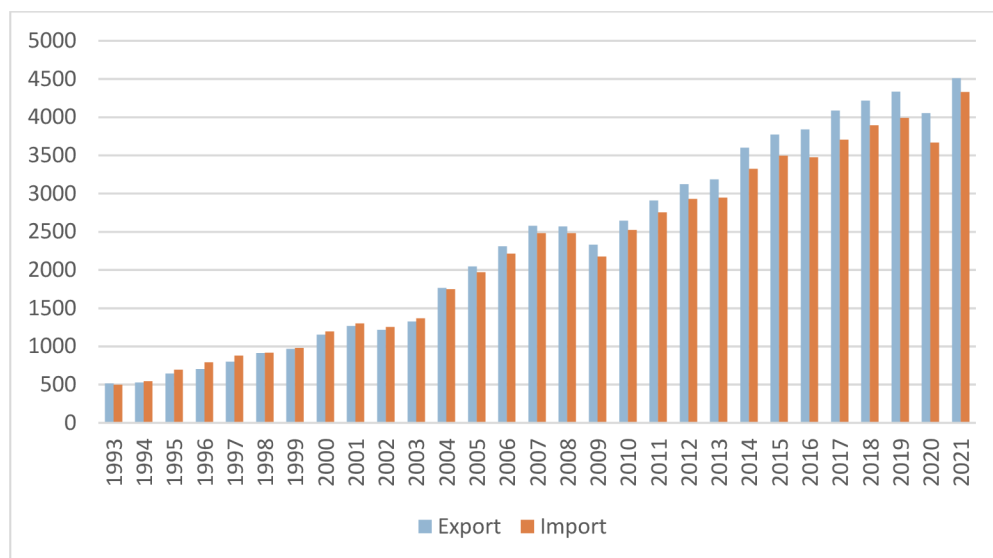
Obchodní bilance vzhledem k vylepšené cenové situaci na globálních a trzích s komoditami dosáhla největší hodnoty v roce 2018, a to 7 246 783 milionů KZT, což je zhruba o 10 000 milionů tenge více než v roce 2021.

Platební bilance v České republice

V souvislosti s přechodem na tržní hospodářství se Česká republika potýkala s problémy v ekonomickém sektoru. Počátkem 90. let byly hlavními exportními partnery České republiky země Sovětského svazu, ale s rozpadem SSSR v roce 1991 se Česká republika začala poohlížet po nových exportních příležitostech především v Evropě. Česká republika byla na počátku 90. let vysoce závislá na dovozu a neměla výkonnou exportní základnu, což vedlo k deficitu platební bilance (Holub, 2003). Vláda přijala některá opatření k vyřešení tohoto problému. Dovoz do ČR začal také rychle růst po osamostatnění země v roce 1993 a zahájení reforem.

Česká republika zahájila aktivní spolupráci s Evropskou unií, v roce 1995 se stala přidruženým členem EU, díky čemuž mohla získávat výhody při obchodování s Evropskou unií. Od počátku 20. století se objem výroby a spotřeby zboží v zemi začal zvyšovat, což vedlo ke zvýšení dovozu do ČR, takže v roce 2003 činil dovoz do ČR 1369,8 miliardy korun, což je o 171,7 miliardy korun více než v roce 2000.

Graf č. 16. Export a import v České Republice v letech 2005-2022 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

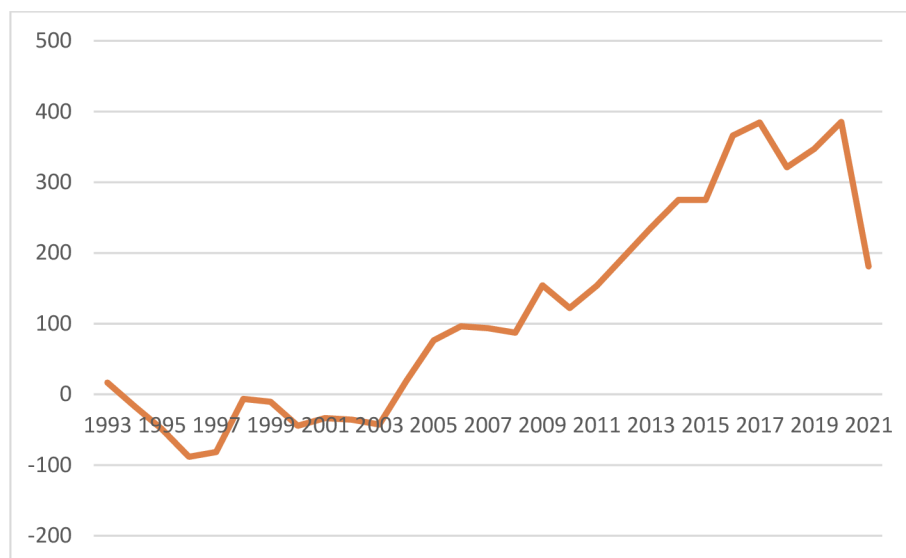
A v roce 2004 se Česká republika stala plnoprávným členem EU, což přispělo k rozvoji exportu do Evropy a stalo se hlavním zdrojem příjmů české ekonomiky. V roce 2004 vzrostl vývoz na 1767,9 miliardy korun a dovoz na 1748,6 miliardy korun.

Jak je patrné z grafu č. 16, celosvětová krize v roce 2008 měla dopad na vývoj exportu a importu v zemi a došlo ke snížení těchto hodnot. V roce 2009 vývoz klesl na 2330,1 mld. korun a dovoz – na 2176,1 mld. korun.

Mezi hlavní exportní destinace České republiky patří automobily, zařízení, elektronika, potraviny, kovy a kovové výrobky, oděvy a mnoho dalších. Na grafu č. 16 je zřetelné, že v roce 2020 činil český export 4051,6 mld. korun, především do evropských zemí. Významnými obchodními partnery České republiky jsou Německo, Slovensko, Polsko, Velká Británie, Francie, Itálie, Rakousko, Nizozemsko a USA (MPO, 2022).

Podle údajů ČSÚ činil v roce 2020 objem dovozu do ČR 3666,3 mld. korun. Velký podíl na dovozu ČR zaujímají stroje a zařízení, pohonné hmoty a ropné produkty, chemické produkty a zemědělské produkty. Hlavními dovozními partnerskými zeměmi ČR jsou Německo, Polsko, Slovensko, Čína, Itálie, Francie, USA a Rakousko (Český statistický úřad, 2022).

Graf č. 17. Obchodní bilance České republiky v letech 1993-2021 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

Na grafu č. 17 lze tedy pozorovat, že Česká republika, stejně jako mnoho dalších zemí, má od roku 1990 určité problémy s obchodní bilancí. V následujících letech začala Česká republika rozvíjet svou ekonomiku přitahováním přímých zahraničních investic a zlepšováním úrovně exportu, čímž ČR snižovala deficit platební bilance.

V roce 2000 se Česká republika začala rozvíjet v high-tech exportních odvětvích, jako je výroba automobilů. Díky růstu exportu země výrazně posílila svou platební bilanci. To bylo usnadněno vstupem do Evropské unie v roce 2004. V roce 2004 se Česká republika poprvé v historii dostala do přebytku v obchodní bilanci (19,3 miliard Kč), což bylo především díky automobilovému exportu (Český statistický úřad, 2005).

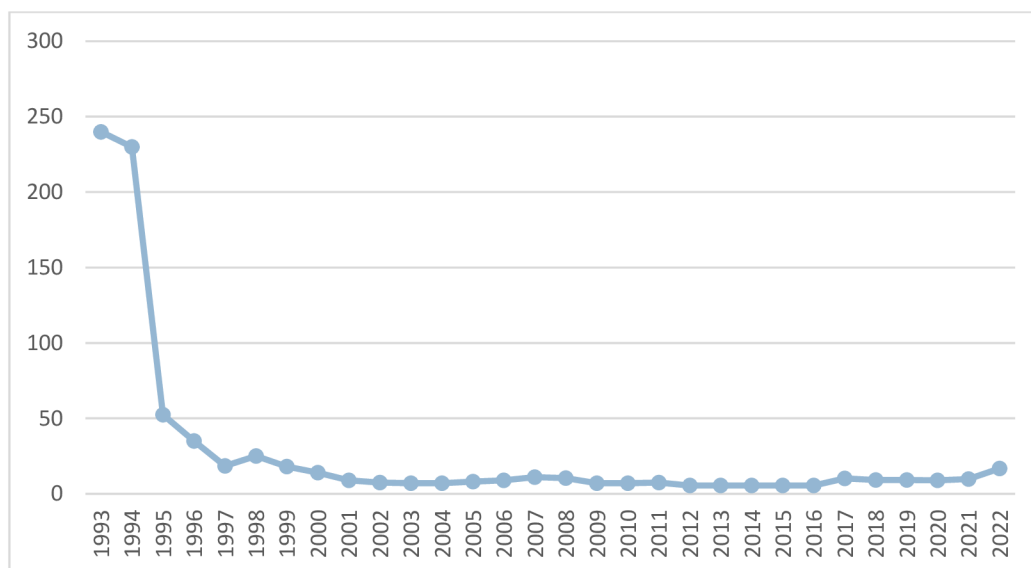
V následujících letech se bilance držela v kladných číslech s výjimkou let 2008, 2010, 2018 a 2021, kdy došlo k poklesům. V roce 2008 došlo k hlubší finanční krizi ve vyspělých zemích, což mělo dopad na exportně orientované ekonomiky, včetně České republiky, a obchodní bilance dosáhla hodnoty 87,3 miliard Kč. V roce 2018 došlo k poklesu obchodní bilance o 63,1 miliard korun ve srovnání s rokem 2017. Hlavní příčinou bylo zhoršení obchodního deficitu v oblasti ropy a zemního plynu, chemických látek a přípravků a klesajícího pozitivního salda v oblasti strojů a zařízení. V roce 2020 byla zaznamenána nejvyšší hodnota obchodní bilance, která dosáhla 385,3 miliard Kč (MZV ČR, 2022).

4.1.5 Úroková míra

V rámci ekonomických a politických reforem prováděných v Kazachstánu od získání nezávislosti vláda zahájila program stabilizace ekonomiky a zavedla novou národní měnu - tenge. Vzhledem k tomu, že v prvních letech nezávislosti byla v zemi vysoká míra inflace, úrokové sazby byly vysoké, v roce 1993 činila diskontní úroková sazba v Kazachstánu 240% (Sultanov, 2014). V tomto období došlo v České republice také k několika významným změnám ve vývoji diskontní úrokové sazby, které jsou znázorněny v grafu č. 19. Stalo se tak v závislosti na makroekonomické situaci a cílech České národní banky v různých časových obdobích.

Z grafů č. 18 a č. 19 lze vyčíst, že v období 1993 až 1997 se v České republice a v Kazachstánu výrazně lišil vývoj diskontních úrokových sazeb. V České republice tato sazba rostla až do roku 1997, kdy dosáhla maxima hodnotou 13% kvůli nestabilní politické situaci a krizi v jihovýchodní Asii (Výroční zpráva ČNB, 1997).

Graf č. 18. Vývoj diskontní sazby v Kazachstánu v letech 1993-2022 (v %)

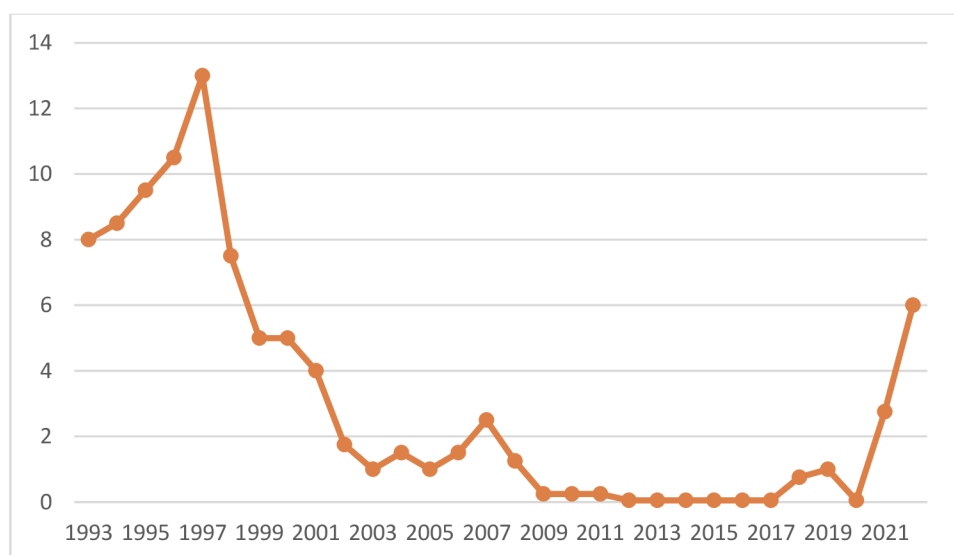
Zdroj: vlastní zpracování na základě NB RK, 2023

V Kazachstánu naopak docházelo ke stabilizaci a reformám, díky kterým se diskontní sazby prudce snížily z 240% v roce 1993 na 35% v roce 1996 a poté se držely v rozmezí 5-11% do roku 2022. Kazachstánská vláda usilovala o makroekonomickou stabilizaci a institucionální reformy, což vedlo k pozitivním výsledkům. Naopak v České republice byly v té době nutné

restriktivní opatření v podobě zvýšení úrokových sazeb, aby se omezil přístup k úvěrům a zabránilo se dalšímu oslabení měnového kurzu.

Diskontní sazba v České republice vždy byla nižší než v Kazachstánu. V roce 2004 přijala Česká národní banka inflační cíl ve výši 3% a v období 2004-2012 se po vstupu do eurozóny diskontní sazba přiblížila k rozmezí 0,05-2,5% (Výroční zpráva ČNB, 2013). V období 2012-2017 se česká diskontní sazba pohybovala na úrovni 0,05%, což je způsobeno snahou České národní banky zvýšit množství peněz v oběhu a podpořit investiční aktivitu a spotřebu. V Kazachstánu byla diskontní sazba v roce 2012 stabilizována a postupně snižována Národní bankou Kazachstánu, až dosáhla úrovně 5,5% (Výroční zpráva NB RK, 2013).

Graf č. 19. Vývoj diskontní sazby v České republice v letech 1993-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČNB, 2023

V roce 2019 inflace opět vzrostla a za účelem vyřešení tohoto problému a také posílení národní měny začala Česká národní banka zvyšovat úrokové sazby. V roce 2019 tedy diskontní úroková sazba dosáhla 1% (Výroční zpráva ČNB, 2020).

Kvůli zvýšené míře inflace se Národní banka Kazachstánu rozhodla v roce 2022 zvýšit diskontní úrokovou sazbu na 16,75% (NB RK). V České republice se v této době také zvýšila diskontní úroková sazba, která dosáhla 6%, což je nejvyšší úroveň diskontní úrokové sazby v ČR od roku 1998 (ČNB).

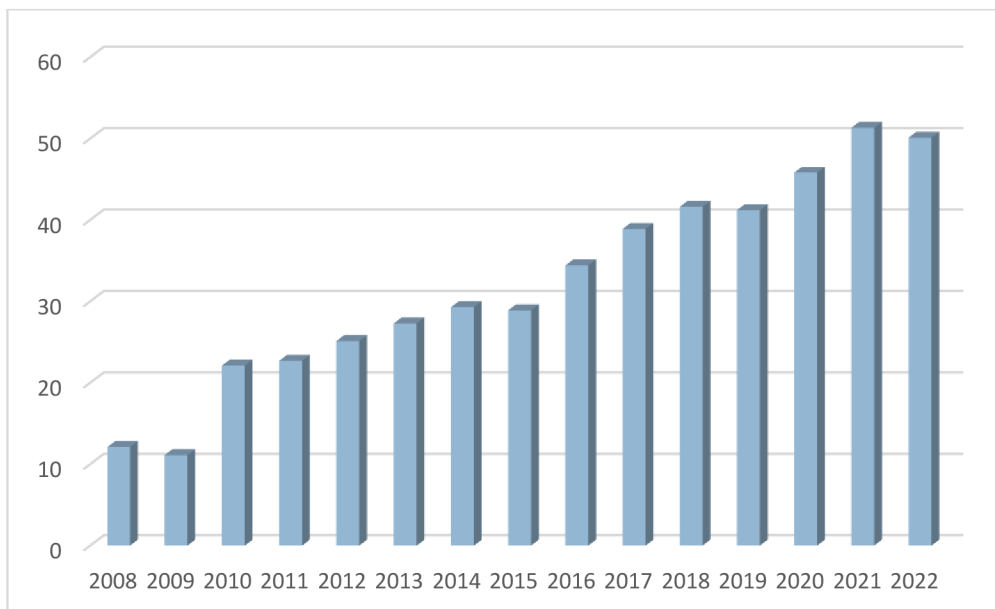
4.1.6 Státní dluh

Státní dluh v Kazachstánu

Po získání nezávislosti začal Kazachstán budovat svou ekonomiku, v roce 1993 státní dluh Kazachstánu v průběhu 90. let nadále pomalu rostl. Státní dluh Kazachstánu začal růst rychlejším tempem od počátku 21. století. V roce 2008 tak státní dluh činil 12,1 miliardy dolarů. Z grafu č. 20 můžete vidět, že státní dluh se od roku 2010 postupně každý rok zvyšoval až do roku 2014, kdy činil 29,3 miliardy dolarů. Zvýšení dluhu bylo způsobeno emisí krátkodobých a dlouhodobých státních dluhopisů a spořicíh dluhopisů. V roce 2015 se státní dluh Kazachstánu mírně snížil a činil 28,9 miliardy dolarů (Výroční zpráva NB RK, 2016).

V následujících letech státní dluh Kazachstánu stabilně narůstal do roku 2021, kdy dosáhl nejvyšší hodnoty a to 51,3 miliardy dolarů. Důvodem bylo především financování rozpočtového deficitu. V následujícím roce se státní dluh mírně snížil na 50,1 mld. dolarů (Výroční zpráva NB RK, 2021).

Graf č. 20. Vývoj státního dluhu v Kazachstánu v letech 2008-2022 (v mld. dolarů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2023

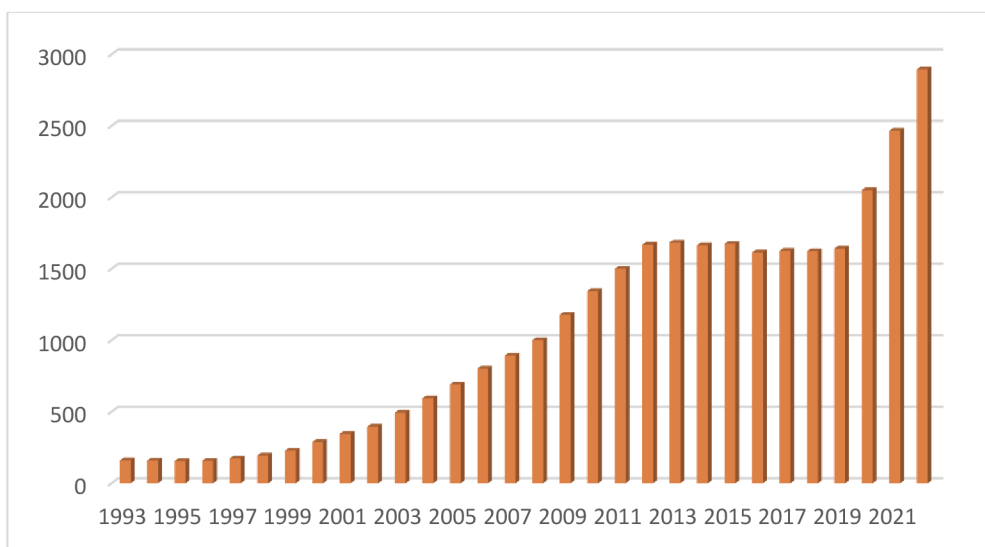
Státní dluh v České Republice

Z grafu č. 21 je patrné, že státní dluh České republiky začal prudce růst od počátku 21. století. Příčinou tohoto růstu byly rozpočtové schodky. V roce 2006 tak činil 802,5 mld. Kč, což je

o 111,3 mld. Kč více než v předchozím roce 2005. V dalších letech státní dluh dále rostl a v roce 2012 již dosáhl 1 667,6 miliardy korun. V roce 2014 došlo k prvnímu poklesu státního dluhu ve výši 1663,7 miliardy korun, což je o 19,6 miliardy korun méně než v roce 2013. Tento pokles byl způsoben příznivými hospodářskými podmínkami (ÚNRR, 2022).

V následujících letech lze pozorovat mírný nárůst státního dluhu, v některých letech dochází k mírnému snížení dluhu. V roce 2020 se státní dluh oproti roku 2019 zvýšil o 409,5 miliardy korun a dosáhl výše 2049,7 miliardy korun, což je způsobeno především důsledky pandemie COVID-19, která zasáhla českou ekonomiku a vedla ke zvýšení vládních výdajů na sociální a opatření hospodářské podpory. Od roku 2020 do posledního sledovaného roku 2022 český státní dluh nadále rostl, a v roce 2022 činil 2894,8 mld. Kč. Bylo to způsobeno především kumulací deficitu státního rozpočtu (ÚNRR, 2022).

Graf č. 21. Vývoj státního dluhu v České republice v letech 1993-2022 (v mld. Kč)

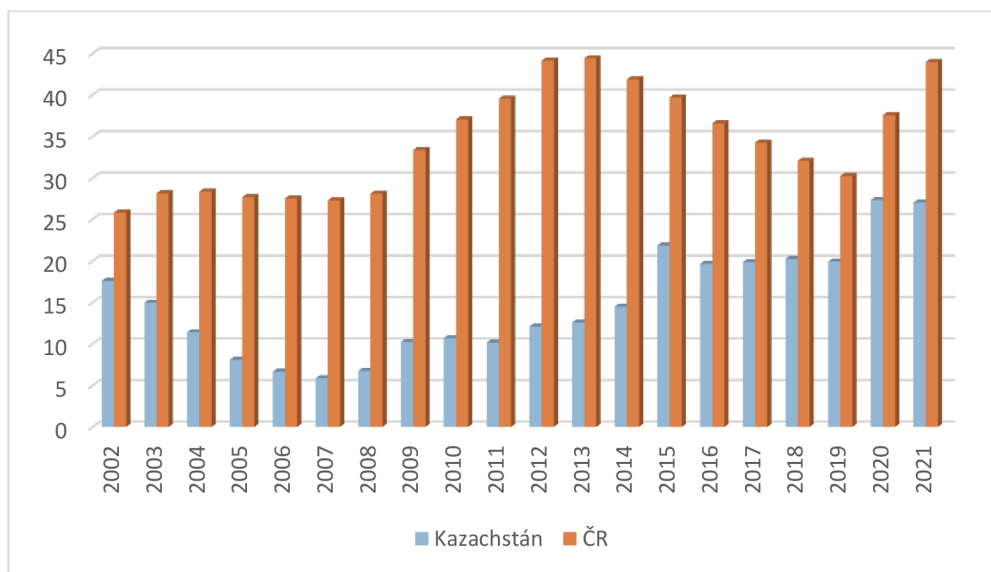
Zdroj: vlastní zpracování na základě MF ČR, 2023

Státní dluh k HDP

Na grafu č. 22 lze pozorovat vývoj státního dluhu České republiky a Kazachstánu od roku 2002 do roku 2021. Vývoj poměru státního dluhu ČR k HDP ukazuje, že se od roku 2002 až do roku 2012 permanentně zvyšoval. Mezi lety 2012 a 2013 došlo k stabilizaci a následně v letech 2014 až 2019 k poklesu tohoto poměru. Je ale důležité poznamenat, že tento pokles nebyl způsoben snížením státního dluhu, ale spíše vysokým tempem růstu HDP, které

relativně snížilo poměr státního dluhu k HDP. V relativním vyjádření v letech 2002-2021 došlo k nárůstu státního dluhu o 18 procentních bodů z 25,832% na 43,986% HDP (ÚNRR, 2022).

Graf č. 22. Vývoj státního dluhu k HDP v Kazachstánu a České republice v letech 2002-2021 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě IMF, 2023

V Kazachstánu byla nejnižší hodnota státního dluhu k HDP zaznamenána v roce 2007, kdy činila 5,874%, naopak v roce 2020 byla zaznamenána nejvyšší hodnota 27,363%. V porovnání s Českou republikou, od roku 2013 se státní dluh v Kazachstánu k HDP mírně zvyšoval, s výjimkou let 2016, 2019 a 2021, kdy došlo ke snížení. V roce 2016 státní dluh k HDP v Kazachstánu činil 19,677%, v roce 2019 - 19,944%, což je o 0,3% méně než v předcházejícím roce 2018. Ale v roce 2020 státní dluh k HDP stoupl na 27,363%. Zvýšení státního dluhu v Kazachstánu bylo způsobeno financováním rozpočtového deficitu a oslabením národní měny vůči zahraničním měnám. V roce 2021 se státní dluh Kazachstánu vůči HDP mírně snížil na 27,03%. Prostřednictvím různých vládních opatření zaměřených na diverzifikaci ekonomiky a posílení finanční stability se Kazachstánu podařilo dosáhnout stabilní úrovně státního dluhu k HDP. Toho bylo dosaženo zvýšením investic, snížením závislosti na ropě a plynu, vytvořením rezervních fondů a národních fondů (Výroční zpráva NB RK, 2022).

4.2 Prognóza budoucích hodnot reálného HDP

Pro výpočet prognózy budoucích hodnot reálného HDP ČR byla použita metoda lineární extrapolace časové řady. Pro shromažďování dat a jejich následnou analýzu byl použit program Microsoft Excel.

K provedení výpočtů byl použit graf č. 5 s údaji o vývoji reálného HDP v České republice a na základě těchto údajů byla v programu Microsoft Excel vytvořena tabulka č. 1.

Tab. č. 1. Reálný HDP v ČR v letech 2012-2022 (v mil. Kč)

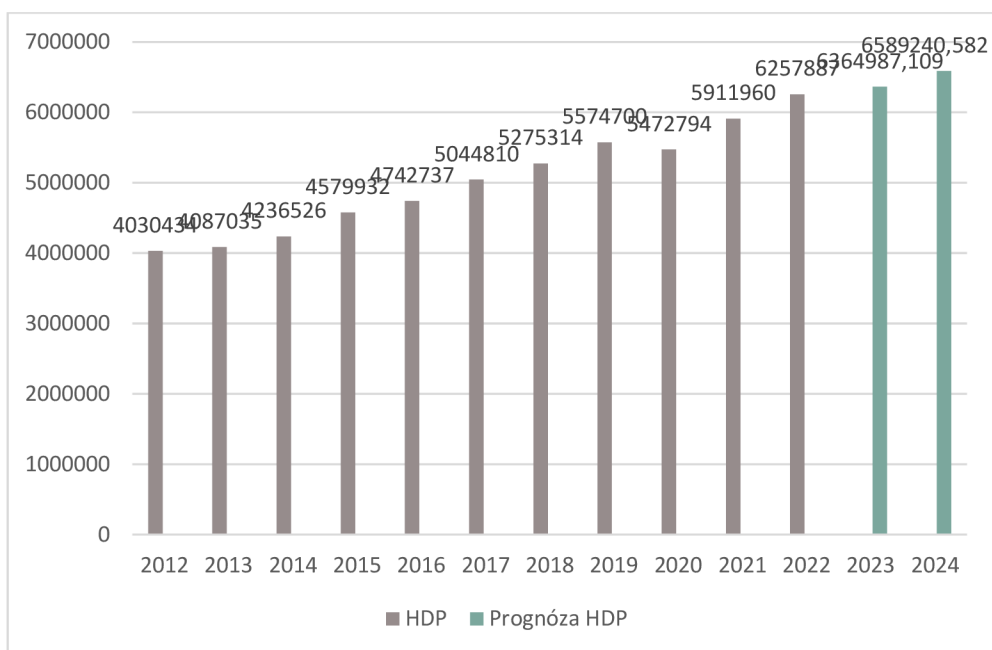
Rok	HDP
2012	4030434
2013	4087035
2014	4236526
2015	4579932
2016	4742737
2017	5044810
2018	5275314
2019	5574700
2020	5472794
2021	5911960
2022	6257887

Zdroj: vlastní zpracování

Metoda 1: extrapolace tabulkových dat

Pro prognózu budoucích hodnot HDP byla v programu Excel použita funkce TREND. Do pole "Znamé hodnoty y" byl zadán rozsah známých hodnot reálného HDP, které jsou pro nás k dispozici v tabulce č. 1. Do pole "Znamé hodnoty x" byly zadány všechny hodnoty argumentů, pro které platí výše uvedené hodnoty, tedy rozsah let, pro které jsou známy reálné hodnoty HDP. Do pole "X" byla zadána hodnota odpovídající číslu roku, pro který má být prognóza zpracována. Byly tak vypočteny hodnoty reálného HDP za období 2023-2024, které lze sledovat na grafu č. 23.

Graf č. 23. Prognóza vývoje reálného HDP v České republice (v mld. Kč)

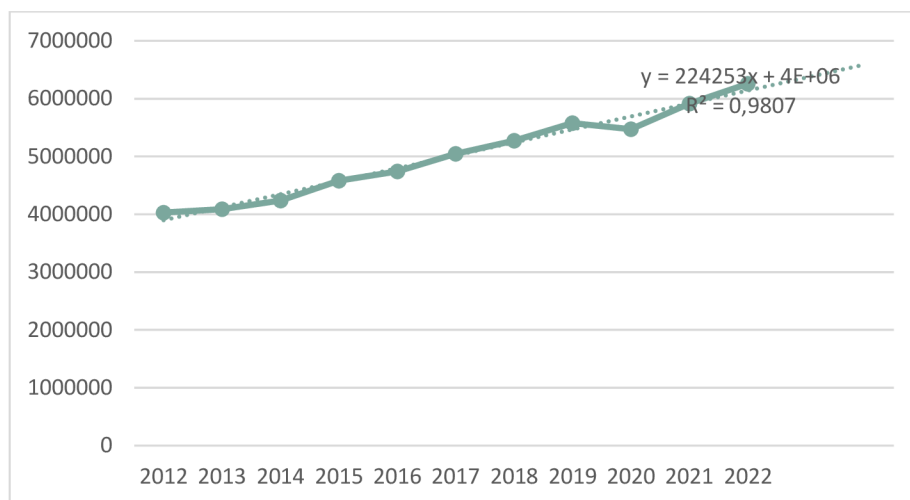
Zdroj: vlastní zpracování

Vypočtená prognóza ukázala, že reálný HDP by měl v roce 2023 vzrůst oproti předchozímu roku o 1,71 % a v roce 2024 o 3,52 % oproti roku 2023. Je však třeba vzít v úvahu, že změny makroekonomických podmínek, jako jsou změny v globální ekonomice nebo změny uvnitř země, mohou ovlivnit přesnost prognózy.

Metoda 2: extrapolace grafu

Na základě dostupných dat charakterizujících hodnoty indikátoru pro období 2012-2022 byl pomocí programu Excel sestaven extrapoláčnı graf a stanoveno období prognózy - 2 roky. Byla vytvořena lineární trendová linie.

Graf č. 24. Extrapolací graf časové řady reálného HDP ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Výsledkem byl získán graf č. 24 s trendovou linií a vyznačením rovnice a hodnoty aproximačního koeficientu spolehlivosti R^2 . Aproximační koeficient spolehlivosti R^2 ukazuje míru shody trendového modelu s původními daty. Muže nabývat hodnot v intervalu od 0 do 1. Platí, že čím blíže je R^2 k 1, tím přesněji model popisuje dostupná data. Hodnota aproximačního koeficientu spolehlivosti je 0,9807, což dokazuje vysokou přesnost vypracované prognózy.

Existují faktory, které mohou ovlivnit další růst reálného HDP v České republice. Například rozvoj investic může vést ke zvýšení produktivity práce a zlepšení technologií, což by mohlo podpořit další růst HDP. Z toho důvodu, že Česká republika je velkým vývozcem a závisí na zahraniční poptávce, export je dalším faktorem, který může podpořit další růst HDP. Podpora inovací, výzkumu a vývoje může vést k vytváření nových produktů a služeb, což také může podpořit další růst HDP. Udržení stabilní inflace a rozpočtového salda může vést k udržení hospodářské stability a podpořit tak další růst HDP.

4.3 Ekonomická spolupráce České republiky a Kazachstánu

Od roku 1993, kdy Česká republika získala nezávislost, do roku 2014 vzrostl objem bilaterálního obchodu mezi Kazachstánem a Českou republikou 28krát v českých korunách

a 40krát v dolarovém vyjádření a dosáhl rekordní výše - 1 miliardy USD. Česká republika považuje Kazachstán díky svým přírodním zdrojům, průmyslovému a ekonomickému potenciálu za důležitého strategického partnera nejen v rámci Střední Asie, ale i v postsovětském prostoru. Kazachstán je exportérem ropy a ropných produktů, ale i kovů a chemických produktů do České republiky. Česká republika je zase exportérem vybavení, aut, elektroniky do Kazachstánu (MZV ČR, 2023).

V roce 2005 byla ustavena Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou, vědeckou a technickou spolupráci mezi Českou republikou a Kazachstánem, která byla zřízena k řešení aktuálních otázek bilaterální obchodně-ekonomické spolupráce. V listopadu 2021 se v Praze konalo 11. zasedání této Mezivládní komise mezi Českou republikou a Kazachstánem (MZV ČR, 2023).

Česká republika také projevuje aktivní zájem o investice do ekonomiky Kazachstánu. Některé české firmy rozšiřují své podnikání v Kazachstánu a účastní se různých projektů. Například česká společnost Škoda Transportation dodává tramvaje do měst Kazachstánu. České firmy se aktivně účastní mezinárodních výstav konaných v Kazachstánu, jako jsou KADEX - výstava obranného průmyslu, KITF - výstava cestovního ruchu, KIHE - lékařská výstava, Power Kazachstan - energetická výstava, WorldFood - potravinářská výstava, AgriTek - zemědělská výstava a další. To svědčí o zájmu českých firem o rozvoj podnikání v Kazachstánu prostřednictvím účasti na různých výstavách. V Kazachstánu úspěšně působí více než deset českých společností včetně Fosfa, Home Credit a Lasvit (MZV ČR, 2023).

Z tabulky č. 2 je zřetelné, že v roce 2020 výrazně poklesl objem dovozu kazašské ropy do ČR v důsledku epidemie koronaviru a klesající poptávky, což vedlo ke kladné obchodní bilanci mezi zeměmi ve prospěch ČR. V roce 2021 se však obchodní obrat mezi zeměmi zotavil a přesáhl předpandemickou úroveň. To bylo způsobeno zvýšením dovozu produktů a stabilizací cen ropy v Kazachstánu. Pokles exportu z ČR byl přitom způsoben zastavením dodávek autodílů značky Škoda pro finální montáž v Kazachstánu, které tvořily více než třetinu veškerého českého exportu (Český statistický úřad, 2023).

Tab. č. 2. Obchodní výměna České republiky a Kazachstánu v období 2017-2022 (v tis. USD)

Rok	Vývoz	Dovoz	Obrat	Saldo
2017	217 811	509 841	727 651	-292 030
2018	291 093	656 889	947 981	-365 796
2019	320 049	597 636	917 686	-277 587
2020	379 217	330 443	709 659	48 774
2021	229 831	781 042	1 010 874	-551 211
2021 (I – V)	86 509	270 219	356 728	-183 710
2022 (I – V)	170 589	379 054	549 643	-208 465

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2023

Kazachstán a Česká republika nadále hledají nové směry rozvoje a posilování svých ekonomických vazeb. Existuje několik možných směrů, které posílí hospodářskou spolupráci mezi zeměmi.

Za prvé, tyto země mají možnost spolupracovat na rozvoji zemědělství a potravinářského průmyslu. Kazachstán je hlavním producentem obilí v regionu Střední Asie a Česká republika zase zaujímá jedno z předních míst ve výrobě piva a dalších alkoholických nápojů. Díky spolupráci v této oblasti je možné výrazné posílení obchodních vztahů mezi Českou republikou a Kazachstánem.

Za druhé, Kazachstán má významný potenciál pro rozvoj solární a větrné energie, zatímco Česká republika má bohaté zkušenosti v oblasti energetických technologií. Vzájemná interakce v této oblasti může přispět k vytváření nových pracovních míst a vést ke zvýšení udržitelnosti životního prostředí jak v České republice, tak v Kazachstánu.

Za třetí, Kazachstán je strategicky důležitý dopravní bod mezi Evropou a Asií, zatímco Česká republika je jednou z předních evropských zemí v automobilovém a dopravním průmyslu. Společná práce těchto zemí v těchto oblastech může ovlivnit vývoz a dovoz mezi nimi a zvýšit jejich konkurenceschopnost na světových trzích. Kazachstán a Česká republika mohou dosáhnout spolupráce i v dalších oblastech, jako jsou strojírenství, medicína a vzdělávání.

5 Výsledky a diskuse

V této části bakalářské práce jsou zhodnocena data a informace z praktické části práce. Závěrečná komparace obou ekonomik je provedena pomocí hodnocení použitých makroekonomických ukazatelů, jako je hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace, úrokové sazby, platební bilance a státní dluh.

5.1 Hrubý domácí produkt

Srovnáním vývoje HDP ČR a Kazachstánu lze posoudit, jak rozdílně se vyvíjely ekonomiky těchto zemí. Kazachstán po osamostatnění čelil mnoha problémům v ekonomice, které souvisely především s transformací ekonomiky a krizí 90. let. Od roku 1990 byl tedy HDP Kazachstánu na nízké úrovni, ale v následujících desetiletích se ekonomika země začala rychle rozvíjet. V posledních letech lze pozorovat stabilní vývoj HDP. Podle Světové banky činil HDP Kazachstánu v roce 2021 83 951 587,9 milionů KZT.

Česká republika se po získání nezávislosti zase potýkala s různými problémy v transformaci ekonomiky. Česká ekonomika se však na rozdíl od Kazachstánu ukázala jako stabilnější. Obrovský vliv na růst HDP měla opatření státu ke stabilizaci ekonomiky a privatizaci majetku. Od roku 2000 lze pozorovat stabilní růst HDP, ale v posledních letech se toto tempo zpomalilo. Podle Světové banky činil HDP v České republice v roce 2022 6 257 887 mil. Kč.

Lze tedy konstatovat, že ekonomiky obou zemí se vyvíjely odlišně a rozdílným tempem. Na počátku 90. let byla ekonomika Kazachstánu na nízké úrovni, ale v posledních letech výrazně vzrostla. A Česká republika zažívá solidní ekonomický růst, i když v posledních letech pomalejším tempem. Lze také poznamenat, že při porovnání růstu HDP na obyvatele v závislosti na paritě kupní síly je ekonomika České republiky v současné době výkonnější než ekonomika Kazachstánu. Navíc, Česká republika má v současnosti vyšší HDP na obyvatele než Kazachstán.

5.2 Nezaměstnanost

Na počátku 90. let obě země zažívaly relativně nízkou nezaměstnanost, která se pohybovala mezi 3–4%. Později, během hospodářské krize na konci 90. let a na počátku 21. století, míra

nezaměstnanosti v Kazachstánu prudce vzrostla a dosáhla 13,5% v roce 1999 a 9,3% v roce 2002. Dále míra nezaměstnanosti v zemi postupně klesala, v roce 2020 dosáhla 4,9%.

Co se týče České republiky, změnil se růst míry nezaměstnanosti v zemi po 90. letech, stejně jako v Kazachstánu. V polovině 90. let dosáhla míra nezaměstnanosti v České republice svého vrcholu, v roce 1999 dosáhla 8,7%. V následujících letech vláda přijala některá opatření, včetně ekonomických a sociálních reforem, která výrazně pomohla snížit míru nezaměstnanosti a v roce 2020 činil tento ukazatel v ČR 2%.

Lze konstatovat, že Kazachstán i Česká republika prošly náročnou cestou ekonomického růstu a potýkaly se s problémy s nezaměstnaností v období ekonomických a sociálních potíží. Díky vládním reformám a dalším opatřením se země dokázaly s těmito problémy vyrovnat a udržet míru nezaměstnanosti na dost nízké úrovni.

5.3 Inflace

Po získání nezávislosti Kazachstán čelil hospodářské krizi a měl velmi vysokou míru inflace v 90. letech, která dosáhla vrcholu v roce 1992 – 2962,81%. V dalších letech byly v zemi provedeny reformy, které měly za cíl snížit inflaci a stabilizovat ekonomiku. To pomohlo snížit míru inflace, takže v roce 2000 byla míra inflace 10% a v roce 2021 klesla na 8,4%.

Česká republika po získání nezávislosti měla naopak stabilnější situaci ve své ekonomice. Na začátku 90. let byla míra inflace v zemi také velmi vysoká, ale nižší než v Kazachstánu. V následujících letech se díky reformám a dalším způsobům boje s inflací míra inflace výrazně snížila, v roce 2000 dosáhla 3,9% a 3,8% v roce 2021.

Lze tedy konstatovat, že obě země se po získání nezávislosti potýkaly s inflačními problémy, přičemž Kazachstán má vážnější ekonomické problémy a vyšší inflaci než Česká republika. Kazachstánu i České republice se však díky reformám a dalším opatřením v boji proti inflaci podařilo snížit míru inflace ve svých zemích a stabilizovat ekonomickou situaci v zemi.

5.4 Platební bilance

Kazachstán je významným vývozcem ropy, plynu a kovu a od roku 2000 země zvýšila svůj exportní potenciál. To vedlo ke zvýšení vývozu zboží a služeb z 11150 mil. KZT v roce 1993

na 28 245 396 mil. KZT v roce 2021. Zároveň se zvýšil i dovoz do země z 13752,1 mil. KZT v roce 1993 na 21 007 832 mil. KZT v roce 2021. Růst vývozu a dovozu vedl k vytvoření kladného salda obchodní bilance země. Podle Centrální banky Republiky Kazachstán činila obchodní bilance v roce 2021 7 237 563 mil. KZT.

Česká republika jako člen Evropské unie se zase zaměřuje na export zboží a služeb do evropských zemí. Vývoz zboží a služeb z České republiky vzrostl z 514,2 miliard Kč v roce 1993 na 4508,4 miliard Kč v roce 2021, zatímco dovoz vzrostl z 497,8 miliard Kč v roce 1993 na 4327,5 miliard Kč v roce 2021. Podle Centrální Banky České republiky obchodní bilance v roce 2021 činila 180,9 mld. Kč.

Lze konstatovat, že vývoz a dovoz v Kazachstánu a České republice má své vlastní charakteristiky. Kazachstán je velmi závislý na exportu ropy, plynu a kovových výrobků, zatímco Česká republika vyváží auta, elektroniku a zařízení. Obě země dovážejí různé zboží, jako jsou potraviny a vozidla, ale Česká republika dováží také ropu a plyn. Česká republika má kladnou obchodní bilanci, a to díky aktivnímu exportu svého zboží zejména v automobilovém a elektronickém průmyslu. Kazachstán má také kladnou obchodní bilanci, ale jeho ekonomika je vysoce závislá na dovozu a vývozu ropy a plynu, což může vést k výkyvům v ekonomice. Vývoj obchodní bilance v zemích je výrazně ovlivněn světovou ekonomickou situací a změnami cen vyváženého zboží a služeb. Neméně důležitou roli ve vývoji obchodní bilance země hrají investice do výroby, úrovně spotřeby a dalších domácích ekonomických faktorů.

5.5 Úroková míra

Po analýze vývoje základní úrokové sazby v České republice a Kazachstánu lze konstatovat, že rozdíl je v tom, že vývoj diskontních úrokových sazeb je v Kazachstánu stabilnější než v ČR. Nutno ale podotknout, že v ČR obecně byla základní úroková sazba nižší než v Kazachstánu. Diskontní úroková sazba v Kazachstánu svého vrcholu dosáhla v roce 1994, zatímco v České republice dosáhla úroková sazba vrcholu v roce 1993, po kterém začal proces snižování. Úroveň úrokových sazeb v obou zemích se stabilizovala, ale v posledním sledovaném roce 2022 došlo v obou zemích k nárůstu úrokových sazeb, čímž ČR dosáhla

maximální úrovně diskontních úrokových sazeb za posledních 20 let na úrovni 6%, zatímco v Kazachstánu nebyl růst oproti předchozímu roku tak silný, ale činil 16,75%.

5.6 Státní dluh

Při srovnání vývoje státního dluhu v ČR a v Kazachstánu lze zaznamenat rozdílné růstové trendy. Kazachstán měl do roku 2000 nízký státní dluh, ale poté začal vysokým tempem růst. Tedy v roce 2008 činil 12,1 miliardy dolarů a v roce 2022 již – 50,1 miliardy dolarů. Bylo to způsobeno několika faktory, jako jsou snížení cen ropy a ropných produktů, zvýšené výdaje na programy sociální podpory a infrastrukturní projekty a také hospodářské krize.

V roce 1993 činil státní dluh v České republice 158,8 mld. Kč, a v roce 2022 dosáhl hodnoty 2894,8 mld. Kč. České republice se podařilo snížit tempo růstu státního dluhu díky zlepšení ekonomické situace v zemi, zvýšení daňových příjmů a snížení výdajů na programy sociální pomoci.

Kazachstán a Česká republika tak mají rozdílné trendy v růstu státního dluhu. Kazachstán zaznamenal nárůst státního dluhu vlivem několika faktorů, zatímco ČR úspěšně kontrolovala a dokázala stabilizovat svůj státní dluh a zpomalila tempo růstu.

6 Závěr

V této práci byla provedena analýza ekonomického vývoje Kazachstánu a České republiky na základě srovnávací analýzy hlavních makroekonomických ukazatelů, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace a další faktory, které ovlivňují ekonomický vývoj těchto zemí.

Analýza ukázala, že ekonomický vývoj Kazachstánu a České republiky má své vlastní podobnosti a rozdíly. Kazachstán, jako největší ekonomika ve Střední Asii, je založen na těžbě ropy a plynu. Kazachstán však aktivně pracuje na zvýšení rozmanitosti ekonomiky a přilákání zahraničních investic do jiných odvětví, jako je cestovní ruch, lehký průmysl, zemědělství a informační technologie. Česká ekonomika je na rozdíl od Kazachstánu více rozvětvená a má vysoké technologické možnosti ve výrobě automobilů, elektroniky a strojírenství. Toho bylo dosaženo díky úsilí vlády v oblasti inovací, vzdělávání a výzkumu.

Komparativní analýza také ukázala, že Kazachstán a Česká republika čelí některým společným trendům a výzvám, včetně rostoucí inflace v roce 2022, mírného nárůstu nezaměstnanosti a zpomalení ekonomické aktivity způsobené pandemií COVID-19.

Vzhledem ke společným výzvám, kterým Kazachstán a Česká republika čelí, může mít spolupráce mezi těmito zeměmi řadu výhod a přispět k rozvoji obchodních vztahů, zvýšení objemu vývozu a dovozu zboží a služeb. Navzdory tomu, že zahraniční ekonomický obrat mezi oběma zeměmi zatím není příliš velký, v posledních letech dochází k trvalému nárůstu obchodu a investic. Obchodní obrat mezi Kazachstánem a Českou republikou tak v roce 2021 dosáhl 1 010 874 tisíc dolarů, což převyšuje i předpandemickou úroveň. Tyto země mají významné možnosti spolupráce v oblasti zemědělství a potravinářství, solární a větrné energie, logistiky a dopravy. Spolupráce v různých oblastech, jako jsou investice, vzdělávání a věda, může navíc vést k vzájemnému prospěchu pro obě země a přispět k jejich dlouhodobému hospodářskému rozvoji.

V důsledku toho lze konstatovat, že ekonomický rozvoj Kazachstánu a České republiky se vyznačuje jedinečnými rysy a odlišnostmi, ale zároveň mají obě země potenciál pro budoucí růst a spolupráci. Důležitým faktorem úspěšného ekonomického rozvoje je role státu a podnikatelských struktur při vytváření příznivých podmínek pro investice a rozvoj

ekonomických sektorů. Také pro další ekonomický růst je nutné dbát na rozvoj lidského kapitálu a zvyšování konkurenceschopnosti státu na světové scéně.

Také v této práci byla na základě metody lineární extrapolace časové řady vypočtena prognóza reálného HDP ČR na příští 2 roky. Podle vypočtené prognózy by měl reálný HDP v roce 2023 vzrůst o 1,71% a v roce 2024 o 3,52% v porovnání s předchozím rokem. Je však třeba vzít v úvahu, že změny v makroekonomických podmínkách, jako jsou změny v globální ekonomice nebo změny uvnitř země, mohou ovlivnit přesnost prognózy. Celkově lze říci, že vypočtená prognóza poskytuje užitečný nástroj pro ekonomická rozhodnutí, ale je nutné ji pravidelně aktualizovat a přizpůsobovat novým podmínkám.

Obecně je studie významným příspěvkem k pochopení ekonomických charakteristik České republiky a Kazachstánu a může se stát i základem pro další výzkum v oblasti ekonomie a srovnávací analýzy různých států.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Seznam literatury

AGAPOVA, T. *Макроэкономика. (Makroekonomie)*. Market-DS, 2009, 416 s. ISBN 978-5-94416-023-2.

ACHMEDYAROVA, M. *Экономическая теория. (Ekonomická teorie)*. Almaty: Raritet, 2011, 320 s. ISBN 978-601-250-084-4.

BLANCHARD, Olivier, Alessia AMIGHINI a Francesco GIAVAZZI. *Macroeconomics. A European perspective. (Makroekonomie. Evropská perspektiva)*. 2010, 586 s. ISBN 978-0-273-72800-9.

BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, STARÁ, Dana, SVOBODA, Roman. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2012, 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.

FURMAN, D. *Казахстан и Россия: общества и государства. (Kazachstán a Rusko: společnosti a státy)*. Moskva: Prava cheloveka, 2004, 516 s. ISBN 978-0821371817.

HABARTA, Andrzej. *Социально-экономическая модель стран Центральной Европы. Современная Европа. (Socioekonomický model zemí střední Evropy. Moderní Evropa)*. 2017.

HOLMAN, Robert. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-764-2.

HOLUB, Alois a kol. *Česká ekonomika na cestě do EU*. 1.vyd. Praha: VŠE. 2003, 239 s. ISBN 80-86419-43-6.

HŘEBÍK, František. *Obecná ekonomie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 2013, 252 s. ISBN 978-80-7380-467-1.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4386-8.

KOSHANOV A. *Трудное восхождение: на путях к рынку. (Obtížný výstup: cestou na trh)*. Almaty: Daik-Press, 2010. 651 s. ISBN: 978-6012900170.

KULIKOVA, Natalia. *Проблемы экономического роста в странах центрально-восточной Европы в условиях новой реальности в мировой экономике. (Problémy ekonomického růstu v zemích střední a východní Evropy v kontextu nové reality ve světové ekonomice)*. Moskva: IE RAN, 2019. ISBN 978-5-9940-0645-0.

KUSAINOV, A. *Экономика Казахстана. Мифы и реальность. (Ekonomika Kazachstánu. Mýty a realita)*. Almaty: Volkova s.r.o. 2016, 209 s. ISBN 978-601-06-3685-9.

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. 1. vyd., Praha: Grada. 1999, 763 s. ISBN 80-7169-891-1.

MAREŠ, Petr. *Makroekonomie*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 292 s. ISBN 80-86429-08-3.

MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ, Magda, TEPLÝ, Petr. *Bankovníctví v teorii a praxi*. Praha: Karolinum. 2015, 856 s. ISBN 978-80-2462-870-7.

NAZARBAJEV, N. *Казахстанский путь. (Kazachstánská cesta)*. Karaganda. 2006, 372 s. ISBN 9965-442-61-4.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. Melandrium. 3. vyd. 2007, 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-02-6.

PORTER, Michael E. a Klaus SCHWAB. *The global competitiveness report 2008-2009. (Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2008–2009)*. Geneva: SRO-Kundig, 2008. ISBN 978-92-95044-11-1.

PORTER, Michael E. a Klaus SCHWAB. *The global competitiveness report 2006-2007. (Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2006–2007)*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2006. ISBN 978-92-95044-11-1.

SAMUELSON, Paul Anthony a William NORDHAUS. *Economics*. 19. vyd. New York: McGraw-Hill, 2009, 677 s. ISBN 978-0-07-351129-0.

SCHWAB, Klaus. *The global competitiveness report 2010-2011. (Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2010–2011)*. Geneva: SRO-Kundig, 2010. ISBN 978-92-95044-87-6.

SPĚVÁČEK, Vojtěch. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-86131-32-7.

SULTANOV, B. a kol. *Казахстанский путь — 2050. Книга 1. Экономика Казахстана в XXI веке, (Kazachstánská cesta - 2050. Kniha 1. Ekonomika Kazachstánu ve XXI. století)*. 1.vyd. Almaty: KISI. 2014, 244 s. ISBN 978-601-7242-92-3.

SULTANOV, B. a kol. *Казахстанский путь — 2050. Книга 2. Общественно-политическое и социальное развитие. (Kazachstánská cesta - 2050. Kniha 2. Sociálně-politický a sociální vývoj)*. Almaty: KISI, 2014. ISBN 978-601-7242-92-3.

YUDANOV, A., N. DUMNAYA a A. GRYAZNOVA. *Экономическая теория: Экспресс-курс. (Ekonomická teorie: Expresní kurz)*. Moskva: KnoRus, 2010, 608 s. ISBN 978-5-406-01964-1.

7.2 Seznam internetových zdrojů

ANNUAL REPORT OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN FOR 2010 [online]. 2011 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.nationalbank.kz/file/download/1064>

ANNUAL REPORT OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN FOR 2021 [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://nationalbank.kz/file/download/77443>

ANNUAL REPORT OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN FOR 2016 [online]. 2017 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://nationalbank.kz/file/download/1010>

ANNUAL REPORT OF THE NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN FOR 2013 [online]. 2014 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://nationalbank.kz/file/download/1053>

Český statistický úřad: Inflace a spotřebitelské ceny [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/inflace_spotrebitelske_ceny

Český statistický úřad: Zaměstnanost, nezaměstnanost [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

Economic forecasts for Kazakhstan [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.adb.org/countries/kazakhstan/economy>

GDP per capita, PPP (current international \$) - Czechia, Kazakhstan [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=CZ-KZ>

HDP výrobní metodou (ceny předchozího roku) [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>

Kazakhstan: Staff Concluding Statement of the 2022 Article IV Mission [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/10/07/mcs101022-kazakhstan-staff-concluding-statement-of-the-2022-article-iv-mission>

KAZSTAT. Oficiální statistiky. [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://stat.gov.kz/official/industry>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: Zahraniční obchod [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/>

Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://www.mzv.cz/jnp/>

MINISTRY OF FINANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <https://www.gov.kz>

Předběžný odhad HDP - 4. čtvrtletí 2022 [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/predbezny-odhad-hdp-4-ctvrtleti-2022>

The World Bank in Kazakhstan [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

<https://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/overview#3>

Výroční zpráva ČNB 2010 [online]. 2011 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2010.pdf

Výroční zpráva ČNB 2011 [online]. 2012 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2011.pdf

Výroční zpráva ČNB 2017 [online]. 2018 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_1997.pdf

Výroční zpráva ČNB 2020 [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2020.pdf

Výroční zpráva ČNB 2021 [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2021.pdf

Vývoj státního dluhu České Republiky [online]. 2022 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://www.rozpocetovarada.cz/wp-content/uploads/2022/05/Informacni-studie_Vyvoj-statniho-dluhu-CR.pdf